



TRONDHEIM KOMMUNE

Kommuneplanens arealdel 2022-2034

# Kulturmiljø og antikvarisk bebyggelse

Revidert 19. januar 2023



**Høringsforslag  
januar 2023**



# Kulturminnekartet og kommuneplanens arealdel

Beskrivelse av eksisterende, og forslag til nye, hensynssoner, samt bygninger med antikvarisk klasse A, B og C

Etter bygningsrådets vedtak er følgende endret: Hensynssone 10.27  
Charlottenlund bunker er lagt til.

[Revisjon 19.01.2023: Beskrivelse av hensynssonene 10.25 og 10.26 er inkludert.](#)

<b>Innledning</b>	<b>6</b>
<b>1 Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M1</b>	<b>7</b>
1.1 Strandsonen Malvik grense - Værestranda - Hansbakkfjæra	8
1.2 Ranheim kirke med kirkegård	9
1.3 Ranheim papirfabrikk, elva, arbeiderboligene og tidligere Vik gård	9
1.4 Hitrafjæra mellom sjøen og Ranheimsvegen	10
1.5 Peder Myhres veg	11
1.6 Presthusvegen	12
1.7 Ranheim østre	12
1.8 Eventyrvegen	13
1.9 Rekkehus i Churchills veg og Roosevelts veg	13
1.10 Charlottenlund	14
1.11 Sjøvegen	14
1.12 Belbuan - poppelrekke	15
1.12 Louiselyst	15
1.13 Pineberg	16
1.14 Falkenberg	16
1.15 Dalen Hageby	17
1.16 Engstykket med omgivelser	17
1.17 Lerkehaug	18
1.18 Dronning Mauds Minne Høgskole	19
1.19 Katrinelyst	19
1.20 Saxenberg	20
1.21 Lossiusvegen	20
1.22 Rønningsbakken - Rønningen gård	21
1.23 Bakkaunet (Åsbakken-Markveien)	21
1.24 Lademoen og Buran	22
1.25 Voldsminde	23
1.26 Nedre Elvehavn	23
1.27 Nedre Bakklandet (Øvre Elvehavn)	24
1.28 Øvre Bakklandet	24

1.29	Bispehaugen		25
1.30	Møllenberg/Rosenborg/Kirkesletten		25
1.31	Bakke kirke og Bakke gård		26
1.32	Vestre og østre kanalhavn		26
1.33	Bloksberg og området rundt		27
1.34	Marinevold		27
1.35	Elgeseter gate øst, Klæbuveien og Dalsenget		28
1.36	Udbyes gate østside og Elgeseter gate vest		28
1.37	Veisletten Allé med "Gassen"		29
1.38	Lerkendalsområdet		30
1.39	Klæbuveien ved Holtermannsveien		30
1.40	Valøyvegen, Tempevegen og Elvevegen		31
1.41	Tempe kirke		31
1.42	Valgrindvegen		32
1.43	Klæbuveien ved Sorgenfri		32
1.44	Baglervegen - Birkebeinervegen		33
<b>2</b>	<b>Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M2</b>		<b>34</b>
2.1	Nyhavna		35
2.2	Lilleby		35
2.3	Heimdal sentrum		36
2.4	Småhus i Heimdal sentrum		37
2.5	Heimdal kirke med omgivelser		37
2.6	Heimdalsveien		38
<b>3</b>	<b>Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M3</b>		<b>40</b>
3.1	Nordre Hallset		41
3.2	Selsbakkvegen		41
3.3	Ferstad gård og park		42
3.4	Byåsveien 170		42
3.5	Grøntdrag ved Sverresdalsveien		43
3.6	Johan Falkbergets vei, An-Magritts vei og Eli	Sjursdotters vei	43
3.7	Solhøgdvegen		44
3.8	Framveien, Viktor Baumanns vei og Oscar Wistings vei		44
3.9	Viktor Baumanns vei 10		44
3.10	Sverresli		45
3.11	Gamle Åsvei		46
3.12	Steinberget		46
3.13	Bynesveien		47
3.14	Ilsviken gård med hage		47
3.15	Ilsvikøra		48
3.16	Møllehaugen og Ilabekken		48
3.17	Nordre Ilevollen, Mellomila, Nedre Ila og Ilaparken		49
3.18	Arildsløkken/"Nyveien"		49
3.19	Skansenområdet og Nidareid		50

3.20 Korsgata /Singsakerbakken	50
3.21 Studentersamfundet, Statsarkivet og Vollan.	51
3.22 Sannan	51
3.23 Øya	52
3.24 Singsaker, inklusive Kristiansfeldt	52
3.25 Gløshaugen	53
3.26 Eidsvolls gate	53
3.27 Nardotun	54
3.28 Blåklokkevegen	54
3.29 Moholt Studentby, byggetrinn 1 og 2	55
3.30 Moholt allé og trafo	55
3.31 TUNET på Høyset	56
3.32 Gamle Jonsvannsvei 125	56
3.33 Loholt søndre	56
<b>4 Midtbyen</b>	<b>57</b>
Middelalderbyen	58
Cicignons byplan	58
Trebyen fra før murtvengen i 1845	58
Trepaleene	59
Bryggene	60
Murbyen fra 1845 og til i dag	61
Kirkebygg, stiftelser og institusjonsbygg	61
<b>5 Klæbu</b>	<b>63</b>
5.1 Klæbu kirke, kirkegården og prestegården	64
5.2 Nideng søndre	64
5.3 Fjærem	65
5.4 Ner-Eidstu	65
5.5 Teigen og Bjørklimarka, Klæbu museum	66
5.6 Gamle Lysklett skole	67
5.7 Sneegga	67
5.8 Lettingvollen	68
5.9 Eidstuvollen	68
5.10 Øvre Tanem og Tanem sag og høvleri	69
5.11 Løkkaunet og Svean	69
5.12 Hallsetheimen med Seminarplassen	70
<b>6 Ladehalvøya</b>	<b>71</b>
6.1 Lystgårdslandskapet på Lade	72
6.2 Smedstua - Lysholmsminde	77
6.3 Det maritime skolesenter - Ladejarlen	77
<b>7 Landskapsrommet rundt Midtbyen mot øst</b>	<b>79</b>
7.1 Lillegården	80
7.2 Lillegården hageby, Singsaker Skole og	80

Singsaker studenthjem	80
7.3 Småbergan/Duedalen	81
7.4 Port Arthur	81
7.5 Kristianstensletten med "Pappenheim"	82
7.6 "Knausen"-området	82
7.7 Berg prestegård	83
7.9 Trondhjems Kooperative Boligselskaps område	83
7.10 Øvre Rosenborg	84
7.11 Ankersgate mm	85
7.12 Førkrigsbebyggelse mellom Berg og Bakkaunet	85
<b>8 Landskapsrommet rundt Midtbyen mot vest</b>	<b>86</b>
8.1 Blyberget og Theisendammen	86
8.2 Sverresborg folkemuseum og Dyrborgskogen	87
8.3 Ellefsens vei	87
8.4 Møllebakken	87
8.5 Sommerseter	88
8.6 Havsteinlia	89
8.7 Havstein gård og Havstein kirke	89
8.8 Marienlyst	90
<b>9 Klett</b>	<b>91</b>
9.1 Tunet på Ekra	92
9.2 Tunet på Stav søndre / Sørnypøien	92
9.3 Tunet på Stav øvre	93
9.4 Tunet på midtre Stav	93
9.5 Tunet på Heimstad	93
9.6 Tunet på Esp nordre	94
9.7 Tunet på Esp søndre	94
9.8 Tunet på Klæt	94
9.9 Ridehallen	95
<b>10 Andre områder</b>	<b>96</b>
10.1 Rotvoll Øvre og Nedre, Rotvoll asyl	96
10.2 Brøset (Reitgjerdet)	96
10.3 Granåsen gård	97
10.4 Persaunet leir	97
10.5 Strindheim hageby	98
10.6 Angelltrøa	98
10.7 Kjedehusene på Frydenberg	99
10.8 Risvollan	99
10.9 Christian Eggens veg	100
10.10 Kolstad, Saupstad, Huseby og Flatåsen	100
10.11 Kattem	101
10.12 Torgardsletta	102
10.13 Bratsberg kirke og kirkested	102

10.14 Øvre Jervan	103
10.15 Øvre Leirfoss kraftstasjon	103
10.16 Nedre Leirfoss kraftstasjon	104
10.17 Leren gods og kapell	104
10.18 Kystad vestre	105
10.19 Byneset kirke og kirkegård	105
10.20 "Apoteket"	106
10.21 Leinstrand kirke og kirkegård	106
10.22 Lavollen	106
10.23 Nils Ryjords veg og Øvre Sverresborg	107
10.24 Munkholmen	107
10.25 Persaunet hageby	108
10.26 Hytter ved Estenstadmarka	108
10.27 Charlottenlund bunker	109
<b>11 Diverse info om kartet</b>	<b>110</b>

## Innledning

I forbindelse med ny KPA foreslås følgende endringer i kulturminnekartet:

1. "Aksomhetskart for kulturminner" endrer navn til "kulturminnekartet" i samsvar med ønsker om et klart språk.
2. Det foreslås flere nye hensynssoner kulturmiljø, jamfør kapitler med begrunnelser under. Dokumentet inkluderer eksisterende hensynssoner kulturmiljø og forslag til nye hensynssoner. Det lages også et temakart som viser eksisterende og nye hensynssoner kulturmiljø.
3. Det foreslås at antall ABC-bygg utvides og at noen bygninger endrer klasse, noen bygninger er også foreslått tatt ut. Forslagene er sett i sammenheng med de utvidede hensynssonene kulturmiljø, og de fleste nye bygninger som er foreslått klassifisert ligger innenfor hensynssone kulturmiljø. For nye forslag ABC, eller endringer til A og B, vil hjemmelshavere bli varslet gjennom et informasjonsbrev. Endringene kan også ses i kulturminnekartet. Når kommuneplanen blir vedtatt lages egen liste over alle ABC bygninger.

Kulturminnekartet viser områder som er regulert til bevaring, fredede bygg og anlegg samt kulturminner i grunnen, hensynssoner kulturmiljø i KPA, og bygninger med kulturhistorisk verdi klassifisert som A, B og C. (A med svært høy antikvarisk verdi, B høy antikvarisk verdi og C antikvarisk verdi).

I kommuneplanens arealdel 2012-24 ble flere betydningsfulle kulturmiljøer i Trondheim vedtatt som hensynssone kulturmiljø. Disse er markert i kulturminnekartet med grå liggende skravur.

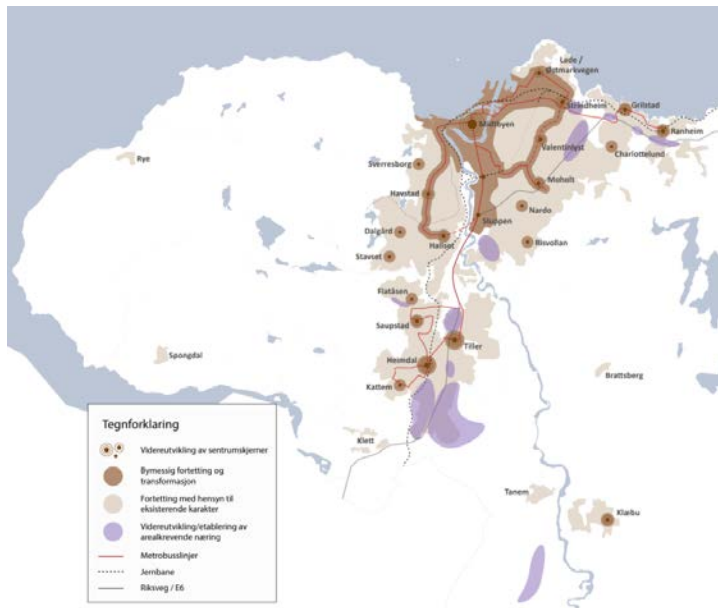
Ved rullering av kommuneplanen foreslås det en justering av noen av hensynssonenes avgrensning, og det foreslås også flere nye hensynssoner. De nye sonene er begrunnet i flere forhold; Klæbu og Trondheim kommune er sammenslått, presset på viktige kulturmiljø har blitt større gjennom fortetningspolitikken, og synet på hva som er viktige kulturminner/kulturmiljøer endrer seg over tid.

Områdene omfatter en rekke miljøer der kulturhistoriske verdier er fremherskende, og der det er grunn til stor varsomhet med hensyn til endringer som påvirker disse kvalitetene. I dette dokumentet har eksisterende hensynssoner sort overskrift og foreslåtte nye har oransje overskrift. På kartutsnittene som følger hver sone er eksisterende hensynssoner markert med grå liggende skravur og nye soner eller utvidelser markert med oransje liggende skravur.

Beskrivelsene er kortfattede, og kun ment som stikkord som skal gi en forståelse av hvilke kulturhistoriske og antikvariske miljøkvaliteter det i hovedsak er tale om i de enkelte områdene. Det er lagt til enkelte foto som beskriver noen av kvalitetene i hvert område.

# 1 Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M1

## M1: Ranheim - Strindheim - Sentrum - Tiller - Kattem



Byutviklingsstrategien for Trondheim legger vekt på hvordan Trondheim kan bli mer attraktiv, inkluderende og klimavennlig. Ved å videreutvikle kvaliteter i sentrumsområder og bydelssentre vil enda flere kunne oppleve byen vår som et godt sted å bo, arbeide i og besøke.

De mørkebrune områdene i kartet er områder hvor det er ønskelig med en mer bymessig bebyggelse med blant annet torg, møteplasser og gode gang-, sykkel- og kollektivforbindelser. De lysebrune områdene er områder hvor det legges til rette for fortetting med utgangspunkt i strøkets karakter.

Byantikvaren har gjennomgått områdene langs metrobusslinjene, ca 300 m til hver side for linjen, for å kartlegge viktige kulturminner og kulturmiljøer. Ved et særlig fokus på fortetting langs disse kollektivlinjene, er det samtidig viktig å ta hensyn i de områdene som er sårbare mht kulturminneverdier. Det foreslås derfor noen flere hensynssoner kulturmiljø langs disse linjene. Dette innebærer at man ved eventuell fortetting skal ta hensyn til kulturminneverdiene. Der hensynet til økt tetthet er vurdert som viktigere enn hensynet til den eldre bebyggelse, er vernet bebyggelse vurdert på ny og foreslått tatt ut av kulturminnekartet.



## 1.1 Strandsonen Malvik grense - Værestranda - Hansbakkfjæra



Dette er et landskapsområde med en tydelig strandsonekarakter, og det siste store fjordnære området øst for byen der strøkskarakteren ennå kan la seg bevare og bygge videre på slik den har blitt utviklet fra 1800-tallet og opp gjennom 1900-tallet. De ulike småhusområdene i sør utgjør viktige oppsluttende miljøer i sonen. Det vil være av stor betydning å beholde småhuskarakteren og åpenheten i strandsonen og opplevelsen av dette sett *fra* fjorden. Samtidig er den frie sikten *mot* fjorden en av de svært viktige kvalitetene. Det spesialregulerte gårdsanlegget på Hansbakken er et særlig viktig kulturmiljø innenfor sonen, likeledes naustene langs stranda.



Naust foreslått antikvarisk klasse C

Uthusbygninger foreslått antikvarisk klasse C



Eldre funksjonærvillaer foreslått antikvarisk klasse C



Gymnastikkbygget Ranheim skole foreslås endret fra klasse C til B



Losjevegen 2 foreslås endret fra antikvarisk klasse C til B

## 1.2 Ranheim kirke med kirkegård

(Utvidelse av eksisterende hensynssone, vist med oransje skravur)



Kirkested og historisk bydelssentrum, som ligger nord for det som blir det nye lokale senteret på Ranheim. Kirken, nærliggende gårdsanlegg og jernbanestasjonen har hver for seg høy antikvarisk verdi. Miljøet er viktig å bevare som historisk forankret identitetspunkt for bydelen.

For å sikre *Ranheim kirke* som landemerke, siktlinjene til og fra denne, og det nærliggende området, foreslår Byantikvaren å utvide den eksisterende hensynssonen rundt kirka til å omfatte området i Lutelvvegen. Dette området er sårbart mht ny bebyggelse med tanke på hensynet til kirka.



---

## 1.3 Ranheim papirfabrikk, elva, arbeiderboligene og tidligere Vik gård



Sonen omfatter kjerneområdet til papirfabrikken, som fra 1880-årene betød starten på det moderne Ranheim. Fabrikkanlegget er naturlig nok mye utviklet og endret i løpet av de omlag 140 årene det har vært i drift, men har i behold eldre elementer som må sikres vern (herunder skorstein og isbjørnskiltet). I sonen inngår Vikelvas nedre del, der det fremdeles er bevart elementer fra den tiden da elva var en avgjørende forutsetning for virksomheten. Det folkelige begrepet "Lutelva" som navn på Vikelva er et viktig immaterielt minne om den tidligste historien av cellulosefabrikken.

Kulturhistorisk viktige bevarte delmiljøer i sonen er direktørboligen på Ranheim vestre, arbeiderboligene, papirmesterboligen, den første skolebygningen på Ranheim, møllerboligen,

funksjonærboligene i Prestmovegen, det vestlige sidesporet fra stasjonen til fabrikken, og restene av inngjerdningene i fjorden, der tømmeret ble samlet i sjøen.



Eldre funksjonærvillaer foreslått i antikvarisk klasse B og C



Uthus villa foreslått endret fra antikvarisk klasse C til B



Steinhvelvbro ved fabrikken foreslått antikvarisk klasse B

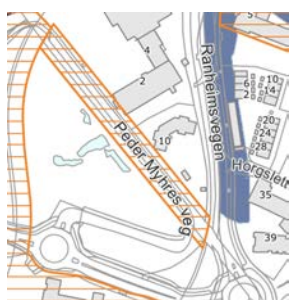


#### 1.4 Hitrafjæra mellom sjøen og Ranheimsvegen

Dette er en miljømessig markant strandsone. Sonen er av betydelig mindre omfang enn sonen øst for Hansbakkfjæra, men et viktig område for bade- og friluftsliv m.m. Området har solid forankring som friluftsområde i den kollektive bevisstheten på Ranheim fra langt tilbake. Dette er særlig viktig å ta godt vare på når områdene rundt fortettes slik som på Grilstad m.m. I området ligger en liten naust-/sjøhusrekke som utgjør et eget lite kulturmiljø.



Naust foreslått antikvarisk klasse C  
Uthus foreslått antikvarisk klasse C  
Foreslått antikvarisk klasse C



### 1.5 Peder Myhres veg

Sonen omfatter det nordligste strekket av Peder Myhres veg, opp til rundkjøringen nord for Ranheim Vestre. Det er viktig å sikre den historiske veien, den gamle alleen som gikk opp til gårdstunet, og siktlinjene til og fra gårdsanlegget og ut mot fjorden og kirka. Den eldre trerekka på østsiden av Peder Myhres veg består av et titalls, store løvtrær av høy alder. Den vestlige trerekka i den tidligere alleen bør replantes, slik at det igjen blir etablert en allé langs veien.



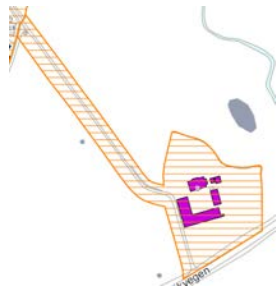
Den gamle alleen langs Peder Myhres veg

## 1.6 Presthusvegen

Villastrøket og den historiske veistrukturen i Presthusvegen ble bygd ut omkring 1910. Det er viktig å sikre strøkskarakteren med villaer i grønne hager. Lengst i nord strekkes hensynssonen noe vestover og omfatter også Ranheimsvegen 165 og 167 B-E.



Foreslått antikvarisk klasse C



## 1.7 Ranheim østre

Ranheim østre er den siste gården på det sentrale Ranheim som fortsatt ligger i sin opprinnelige sammenheng innenfor LNF-område. Alleen inn mot Ranheim Østre og gårdstunet er godt bevart og har alle høy antikvarisk verdi. Det er viktig å sikre disse viktige historiske elementene.



Foreslått antikvarisk klasse B



## 1.8 Eventyrvegen

Et kulturmiljø med stor tidsdybde omkring Grilstadhaugen, som inneholder to gravrøyser. Bebyggelsen omkranser naturområdet på høyden av haugen og består av to villaer fra 80-tallet som er spesielt flotte eksempler på eneboliger fra denne tiden. I området ligger også en sveitservilla fra ca 1910, med stor hage, som representerer den tids bebyggelse, som også har preget området.



## 1.9 Rekkehus i Churchills veg og Roosevelts veg

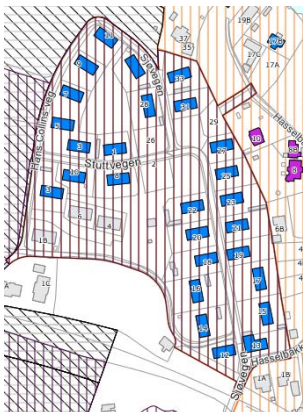
Rekkehusområde bygd på annen halvdel av 1970-tallet, for Sør-Trøndelag fylkeskommune. Arkitekt var Block-Watne Hus AS basert på et prosjekt fra fylkets bygge- og eiendomskontor ved ark. Per Kalmar Lund. I Roosevelts veg ligger et helhetlig og kvalitetsfylt boligområde, som består av rekker med forskjøvede boligenheter. Disse spiller sammen med det småkuperte terrenget som har lagt til rette for at det her ble skapt gode individuelle uterom. Området er svært godt bevart i sin opprinnelig skikkelse. Dette er et godt eksempel på den kvalitetsfylte småhusarkitekturen som også ved utbygging i større skala preget boligbyggingen i Trondheim de første tiårene etter krigen. Et tilgrensende og enda større rekkehusområde ligger i Hørlocks veg/Churchills veg, bygget for Trondheim kommune ti år tidligere etter tegninger av arkitekt Ragnar Engh. Dette området har noen av de samme kvalitetene som Roosevelts veg.



## 1.10 Charlottenlund



Dette er et strandsoneområde øst for firemannsboligene i Sjøvegen. Området har flere flotte villaer fra mellomkrigstiden ispedd noen nyere småhus. Villaene ligger i til dels store hager og utgjør et særpreget miljø. Viktig for miljøet er også et delvis bevart eldre (1800-talls) strandsted i nordenden av Hasselbakkvegen. Handelsstandens eldreboliger er en eldre større villa som på 1950-tallet ble tillagt en frittliggende fløy med aldersboliger. Mange enkeltbygninger har til dels høy antikvarisk verdi, og tidligere badehus fra mellomkrigstiden er i senere år restaurert/repairert.



## 1.11 Sjøvegen

Boligområdet i Sjøvegen ble reist under 2. verdenskrig for offiserer med familier tilknyttet marineverftet og ubåtbasen i Nyhavna. Kulturmiljøet fra 1940-tallet er utformet som et typisk trondhjemske firemannsbolig- område i nyklassisistisk stil. Dette er et svært helhetlig og godt bevart område.





## 1.12 Belbuan - poppelrekke

I dette området på Belbuan er det bevart en poppelrekke fra 1940-50-tallet som tidligere avskjermet jordbruksarealet. Historiske spor i form av trekker, bygninger og grøntområder kan gi en historisk forankring og estetisk verdi. Poppelrekken er en viktig grønn og historisk kvalitet.



## 1.12 Louiselyst

Louiselyst er et av mange lystgårdsanlegg øst i byen, som opprinnelig lå i sammenheng med hverandre med alleer og vegfar. Louiselyst fremstår som et intakt, mellomstort anlegg fra 1840-årene, med høy antikvarisk verdi. Dette er verdifullt som miljø tross sterk grad av innbygging i nyere tid.



Louiselyst ca 1870. Marcus Noodt, UBIT





### 1.13 Pineberg

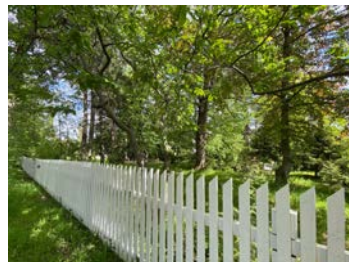
Eiendommen ble fradelt fra Rønningen gård på 1730-tallet, og det kan ha vært mølleier Anders Graae som reiste bygninger der, etter at han tok over gården i 1832. Pineberg gård med tilhørende friområde gir området kulturhistorisk identitet og er et verdifullt grøntareal i et område med tett villabebyggelse. Selv om låven er sterkt ombygget til bolig har tun og hovedhus en tydelig karakter. Hovedhuset brant og ble ombygget i 1928, men det er tømmer igjen fra empirebygget.

I Rønningbakken ligger flere villaer fra tidlig 1900-tall og tidligere, som enten har en tydelig historisk karakter, eller som har potensiale for tilbakeføring. En flott dekorert trafo og et klassisk 1970-tallshus ligger også innenfor området.



### 1.14 Falkenborg

Falkenborg er et av mange lystgårdsanlegg på østsiden av byen, som opprinnelig lå i sammenheng med hverandre med alleer og vegfar. Opprinnelig var Falkenborg et U-formet anlegg der de to våningshusene var forbundet med uthus. Alleen og hagen er rik på ulike treslag og ble fredet som landskapsvernområde allerede på 1960-tallet.



Falkenborg på 1960-tallet. Foto Fjellanger Widerøe/UBiT NTNU



## 1.15 Dalen Hageby

Dette er et helhetlig, arkitektonisk og kvalitetsfylt svært godt bevart rekke- og kjedehus-område fra første halvdel av 1960-tallet, der også samlet planlegging av uteområdene var vektlagt. Arkitekt var Jarle Øyasæter, og oppdragsgiver for prosjektet var en gruppe håndverkere tilknyttet Trondhjems Håndverkerforening. Alle bygninger er klassifisert som antikvarisk verdifulle, og området fremstår i stor grad som opprinnelige og som et godt eksempel på boligbygging fra denne epoken. Viktige kulturhistoriske verdier utover plangrepet er fargesetting materialbruk og detaljer, samt områdets grønne karakter.

(Byantikvaren har utarbeidet en veileder for Dalen Hageby.)



## 1.16 Engstykket med omgivelser

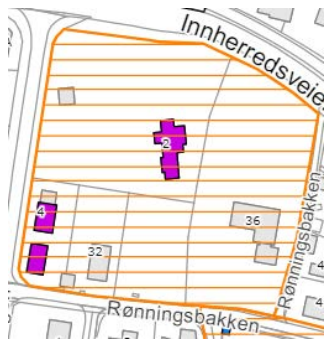


Engstykket har i seg selv stor arkitektonisk verdi, både hovedhus, uthus og tilhørende store hage. Den har også betydelig verdi som en av lystgårdene på østsiden av byen og bygd ut som en av de siste, i 1873. Deler av lystgården er innlemmet i Lademoen kirkegård. De viktigste kulturhistoriske verdiene i området er det frittliggende hovedhuset Engstykket med sin flotte arkitekturen, de store trærne og hagen.

I den utvidede hensynssonen, som forbinder Engstykket og Dronning Mauds Minne Høgskole, er det det grønne preget med frittliggende villaer som utgjør strøkskarakteren.



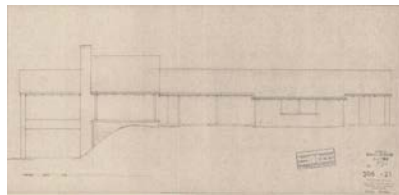
Engstykket



## 1.17 Lerkehaug

Sonen omfatter en stor villahage som utgjør rammen omkring en av modernismens fineste villaer i Trondheim, Bachkevillaen, tegnet av Herman Krag i 1959. To eldre bygninger som hørte til det opprinnelige gårdsanlegget på Lerkehaug har også høy antikvarisk verdi. Eiendommen har karakter av å være en park med større trær, hvis kvaliteter også kan sees i sammenheng med parken omkring Dronning Mauds Minne nord for Innherredsveien: De grønne områdene på begge sider av hovedveien på dette stedet har potensial til å bli et svært viktig parkdrag øst for bykjernen - av stor betydning ettersom den bygningsmessige fortettingen fortsetter i områdene rundt.

Villaen har utvilsom høy arkitektonisk og antikvarisk verdi og er som type enestående i sitt slag i Trondheim, og kan uten å være sterkt forankret i forbilder oppleves å være inspirert av dansk arkitektur fra etterkrigstiden, da ikke minst Arne Jacobsens småhus og rekkehus.





## 1.18 Dronning Mauds Minne Høgskole

Tidligere Nordenfjeldske Blindeskoles anlegg, tegnet av arkitekt Johan Osness i 1911. Anlegget har et karakterfullt preg av nybarokk og noe senjugendtrekk. Park og bebyggelse virker sammen som et landskapsmessig hele, godt eksponert mot innfartsveien til Trondheim nordfra. Parken kan ses i sammenheng med Lerkehaug, på sørsiden av Innherredsveien.

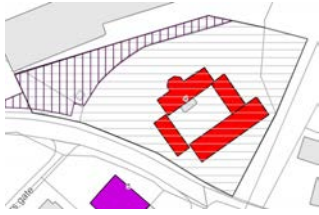


## 1.19 Katrinelyst

Katrinelyst (Innherredsveien 102) var opprinnelig en lystgård som ble utskilt fra [Rønningen](#) gård i 1810 og kjøpt av kjøpmann Otto Beyer. Han solgte til kjøpmann Peder Smidt i 1819 og gården hadde senere mange eiere.

Katrinelyst ble i 1908 kjøpt av Trondheim kommune. Det meste av jorda ble sammen med arealer fra gårdene [Engstykket](#) og [Gardemoen](#) utlagt til kirkegård for Lademoen. Gårdsbygningene var en periode prestegård for Lademoen menighet. Dagens sveitservilla med uthus er godt bevart. Grønne kvaliteter rundt bygningene er viktig for å bevare den historiske forståelsen.





## 1.20 Saxenborg

Saxenborg er et usedvanlig godt bevart lystgårdsanlegg som ble oppført omkring 1810. Det lukkede firkanttunet med innkjøring gjennom uthusfløyen, aksialt på hovedbygningen, er unikt, også fordi det har svært godt bevarte interiører. Opprinnelig lå Saxenborg, som øvrige lystgårder omkring byen, fritt og åpent til, med utsyn mot Lade. I de senere har anlegget blitt forbilledlig istandsatt og huser tradisjonshåndverkere og en bygningsvernbutikk.



## 1.21 Lossiusvegen

Hovedbygning, opprinnelig sidebygning og dukkestue

Storslagen villa i sveitserstil som er godt bevart. Opprinnelig sidebolig er bevart på naboeiendommen, og eldre dukkestue i samme stil bevart på samme eiendom. De kulturhistoriske verdiene, utover selve bygningene, omfatter grønne kvaliteter og tilstrekkelig areal rundt bygningene for å bevare den historiske sammenhengen og forståelsen.





## 1.22 Rønningsbakken - Rønningen gård

Dette er et stort og godt bevart villa- og småhusområde, for det meste beliggende på sørsiden av Rønningsbakken mellom Saxenborg og Persaunvegen. Sverre Pedersens plan av 1912 (hagebyplanen) ligger til grunn for området nærmest byen. Området ble deretter bygd ut over en lang periode, hovedsakelig i mellomkrigstiden og tidlig etterkrigstid. Fra hele denne perioden finnes det småhus/villaer og flermannsboliger med stor kulturhistorisk verdi.



## 1.23 Bakkaunet (Åsbakken-Markveien)

(Utvidelse av eksisterende hensynssone vist med oransje skravur)

Dette er et område med til dels svært godt bevart villabebyggelse fra tidlig mellomkrigstid, av noe mer beskjeden karakter enn villaområdene fra samme tid på Singsaker. Også den opprinnelige miljøkarakteren, med til dels store hager, er godt bevart. Eksisterende hensynssone i Markveien/Åsbakken er betydelig utvidet da tidligere sone kun omfattet noen få villaer og ikke mange av de flotte flermannsboligene fra mellomkrigstiden.

Den nye hensynssonen er blant de geografisk mest omfattende og inneholder store deler av den varierte villa- og øvrige småhusbebyggelse øst for bykjernen, bl.a. slik den var tenkt i Sverre Pedersens plan for søndre og østre bydeler av 1912. I øst grenser området til Rønningsbakken-området, i vest til Møllenberg/Rosenborg og Trondhjems Kooperative Boligselskaps område (Holbergs gate m.m.) I sør og sørøst grenser de til Tyholtplatået/Persaunevegen, og i nord til Innherredsveien/ Gamle Kongevei.

I områdets nordlige og vestre deler er det bevart et stort antall bygninger fra mellomkrigstiden, mange har til dels høy antikvarisk verdi. I områdets sørøstre, høyere beliggende deler, finnes en variert "katalog" over etterkrigstiden villa- og småhusbebyggelse. Mange områder og lokale miljøer her er godt bevart i opprinnelig

skikkelse. Området omfatter også betydelige grøntområder i form av hager og friområder.



---

## 1.24 Lademoen og Buran

(Utvidelse av eksisterende hensynssone vist med oransje skravur)



Sonen omfatter en konsentrert offentlig og sosial boligbebyggelse i mur fra tiden omkring 1. verdenskrig og litt ut i mellomkrigstiden, samt et noe tidligere innslag av privat boligbebyggelse i mur i området langs begge sider av Lademoen park. Parken, med Lademoen kirke og skole, utgjør sammen med bebyggelsen rundt, et ytterst karaktersterkt og verdifullt kulturmiljø - Lademoens "kjerneområde". Området omfatter også flere fabrikker fra tidlig 1900-tall som dels har høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Bygningene og kvartalenes sluttete karakter, klassisk fasadekomposisjon og til dels rike detaljering, utgjør sammen med bratte tak med skifertekking den viktigste strøkskarakteren.



## 1.25 Voldsminde



Sonen omfatter et ytterst helstøpt og ensartet boligmiljø i funksjonalistisk stil, oppført i jernbetong på midten av 1930-tallet. Det store boligprosjektet ble gjennomført i privat regi (av firmaet AS Jernbeton), med Sverre Pedersen som arkitekt. Byggingen ble igangsatt i 1935. Den opprinnelige karakteren er godt bevart, og utgjør et svært markant innslag i "Østbyens" miljø. Prosjektet er tydelig inspirert av funksjonalistisk boligarkitektur i mellomkrigstidens Tyskland (Stuttgart). Det innebar gjennomslag for armert betong som gjennomgående konstruksjonsmateriale i boligsammenheng, og det hadde en for sin tid høy VVS-standard, med bad og WC i alle leiligheter.



## 1.26 Nedre Elvehavn

På elvehavna (Bakkestranden) ble det allerede fra 1700-tallet etablert tidlig industrivirksomhet gjennom reperbanen, senere kom mølla til Anders Graae (Gråmølna). Her vokste det frem mange små og større industrivirksomheter og mekaniske verksteder fra omkring midten av 1800-tallet. Dette er et skipsverkstedsmiljø fra 1880- og 90-årene der mange av de opprinnelige verkstedbygningene er bevart og gitt ny bruk. Ørens mekaniske verksted og Trondhjems mekaniske verksted var blant de store. I løpet av de siste tiårene er Nedre Elvehavn transformert til moderne sentrumsmiljø, der de gamle bygningene spiller en viktig rolle.





## 1.27 Nedre Bakklandet (Øvre Elvehavn)

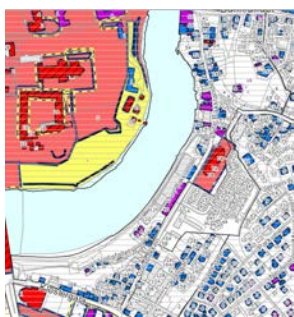
(Utvidelse av eksisterende hensynssone vist med oransje skravor)



På Bakklandet og utover mot Ila vokste de første forstadsmiljøene frem. På Bakklandet ligger småbebyggelse og brygger i det som minner om en selvgrodd, middelalderstruktur. Den sammenhengende 17- og 1800-talls bebyggelsen strekker seg fra Klostergata i sør til Innherredsveien i nord.

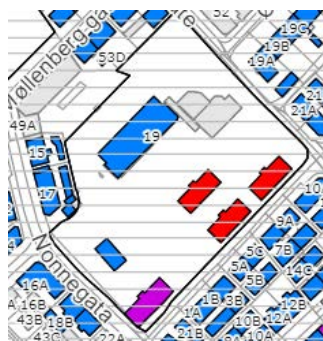
I sonen ligger også den andre og viktigste av Midtbyens bryggemiljøer; de eldste bygningene som fremdeles står er fra første del av 1700-tallet. Miljøet konstituerer sammen med elveløpet, Gamle bybro og bryggemiljøet, på Bakklandet et av de aller viktigste kulturmiljøene i Trondheim, med stor nasjonal betydning.

På 1980- og 1990-tallet ble store deler av bygningsmassen fornyet eller erstattet, men i en tradisjonell arkitektonisk tilpasningsstil.



## 1.28 Øvre Bakklandet

Hensynssonen strekker seg fra Gamle Bybro til Klostergata. Nåværende bebyggelse er i hovedsak fra første halvdel av 1800-tallet men enkelte bygninger er fra 1700-tallet. Området inneholder i tillegg til en lang rekke boliganlegg med uthus også noen få bakklandsbrygger. Øvre Bakklandet har også viktige industriminne og -miljøer, blant annet gjennom teglverket og *Fabriken ved Nidelven*.



## 1.29 Bispehaugen

Sonen omfatter et skolemiljø som har en storlagen og ekstremt godt eksponert skolebygning fra 1920-årene (ark Carl J. Moe), beliggende på et ytterst markant terrengmessig fremspring i landskapet. Skolemiljøet består i tillegg av paviljongbygninger i tre og mur, samt et leskur.



## 1.30 Møllenberg/Rosenborg/Kirkesletten

Sonen strekker seg fra Kirkesletten i vest til Buran i øst. Dette er et stort og svært tett utbygd arbeiderboligmiljø. De tidligste utbygde områdene er Kirkesletten, men kjerneområdet er i stor grad fra 1880- og 1890-årene. Områdene lengst i øst var direkte relatert til utbyggingen av verkstedindustrien på Nedre Elvehavn i samme periode. Størstedelen av området er spesialregulert til bevaring. Byantikvaren har laget en egen [veileder for området](#).



### 1.31 Bakke kirke og Bakke gård

Kulturmiljø av nasjonal verdi, med en av de første åttekantkirkene i landet (1715), med tilhørende kirkegård. Her ligger også herregården på Bakke, med hovedbygningen til et av 1700-tallets fremste storgårdsanlegg i Trondheim, der det i kjelleren er bevart rester av klosteranlegg (fredet bebyggelse, og i tillegg middelalderbygrunn). Gårdsrommet ligger i direkte sammenheng med Thornæsparken på oversiden av Kirkegaten. Parken er et viktig oppsluttende element for det historiske miljøet.



### 1.32 Vestre og østre kanalhavn

Sandgatas og Fjordgatas bryggemiljø er det ene av Midtbyens to store sjøhus- eller bryggemiljøer; med bygninger fra rundt midten av 1800-tallet. Sonen utgjør sammen med selve kanalen og kaiområdene langs nordsiden et enestående sjøfarts- og fiskerihistorisk miljø. Flere delområder er spesialregulert til bevaring.



### 1.33 Bloksberg og området rundt



Sonen er avgrenset av Elgeseter gate, Klostergata, Mauritz Hansens gate og Olav Kyrres gate.

Kulturmiljøet ligger rundt høyden på Bloksberg, som er et av byens flotteste sveitserstil anlegg. Her ligger bygårder i jugendstil og nyklassisisme, der husrekken langs Bergljots gate utgjør det fremste jugend miljøet. I sonen ligger den tidligere Edda radiofabrikks bygning (fra slutten av 1800-tallet) som et innslag fra andre arkitektur epoker og andre bruksområder.



### 1.34 Marinevold

Sonen utgjør et samlet miljø med det som skulle være provisoriske småhus i mellomkrigstiden, av tilsvarende type som på Pappenheim. Det spesialregulerte området består av godt bevarte enkeltbygninger, og det utgjør et viktig miljø, med små hus i hager.



Foto Schrøder/UBiT



### 1.35 Elgeseter gate øst, Klæbuveien og Dalsenget

Sonen omfatter bygater fra tidlig 1900-tall, med en rekke murbygninger fra før og etter 1. verdenskrig, mange av disse i jugendstil. Særlig Elgeseter gate har en sterk bykarakter. Innenfor kulturmiljøet ligger også en gammel elektrisitetverksbygning i Klæbuveien, og en trikkestalle på Dalsenget. Mot øst avgrenses området med Høgskoleparken, som sammen med murgårdene utgjør et for Trondheim helt spesielt kulturmiljø, av nasjonal interesse.



### 1.36 Udbyes gate østside og Elgeseter gate vest

Murgårder fra tiden kort etter år 1900 og frem til 1950-årene, som sammen nærmest utgjør en "katalog" over byboligens utvikling gjennom første halvdel av 1900-tallet. Innenfor miljøet ligger viktige enkeltbygninger som Elgeseter gate 30B fra 1911, som er en antikvarisk sjeldent godt bevart jugendbygning. Udbyes gate 5, som har et godt bevart tidstypisk eksteriør fra begynnelsen av 1950-tallet, og den langstrakte "Sporveisblokka", som også er fra

tidlig 1950-tall, som har en særegen arkitektur og som er et minne om institusjonsrelatert boligbygging. Sonen er avgrenset av Udbyes gate, Einar Tambarskjelves gate, Elgeseter gate og Abels gate.



### 1.37 Veisletten Allé med “Gassen”



I sonen ligger to- og firemannsboliger, for det meste fra mellomkrigstid og noe fra tidlig etterkrigstid. Rolig enklave med småhus som i dag er omgitt av høyere og langt mer kompakt bebyggelse. Fra 1892 var dette beliggende innenfor det såkalte Byggebeltet, en 500 meter bred sone rett utenfor bygrensen, der bygningslovens bestemmelser var lempeligere enn i bykommunen. Utgassingsanstaltens bygning like vest for området er et spesielt kulturhistorisk objekt. Sonen er avgrenset av Nidelven, jernbanen, Holtermannsveien 1 og Professor Brochs gate.





### 1.38 Lerkendalsområdet

Området omfatter en konsentrert samling av typiske trondhjemske firemannsboliger, fra slutten av 1920-årene og frem til 1950-årene. Firemannsboligen er å finne i hele landet, men for Trondheim er den blitt et stedstypisk trekk, nesten på linje med den eldre trønderlåna i distriktet. Det skyldes den store utbygginga i perioden 1920-1960. Mange av disse boligene er bygget ut i samlede felt, hvor også grøntområdene er viktige elementer, som her på Hesthagen.



### 1.39 Klæbuveien ved Holtermannsveien

Trehusbebyggelse med tilhørende hager, fra flere perioder på slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tall. De fleste bygningene har antikvarisk verdi, enkelte høy antikvarisk verdi. Husrekken langs Klæbuveiens vestside danner sammen med tilsvarende husrekke på motsatt side et stemningsfullt villa-gate-miljø. Sonen er avgrenset mot Klæbuveien, forlengelsen av Hans Osnes veg og Holtermanns veg 2.





### 1.40 Valøyvegen, Tempevegen og Elvevegen

Åpen områdestruktur med hus i hager, for det aller meste villamessig utbygd fra slutten av 1800-tallet og frem til etterkrigstiden. Et område med grønt preg som utgjør en buffer mellom høyhusene på Tempe og elva/elvelandskapet. Opprinnelig var dette et av de mest markante utbyggingsområdene innenfor byggebeltet. Sonen er avgrenset mot Holtermanns veg, Valøyvegen, Alfred Larssons gate, elvekorridoren og jernbanen.



Foto fra Google



### 1.41 Tempe kirke

Tempe kirke ble oppført på eiendommen til Edwards minde i 1960. Kirka ligger med et romslig og grønt område omkring seg, som er viktig å ivareta. Tilstøtende firemannsboliger med hage fra 1930-tallet er med på å styrke dette preget.







## 1.42 Valgrindvegen

Sonen omfatter en åpen områdestruktur med primært firemannsboliger i hager utbygd på 1930- og -40-tallet. Området har et tydelig grønt preg og består av en homogen trearkitektur.



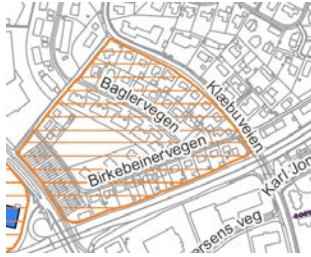
## 1.43 Klæbuveien ved Sorgenfri

Strøkskarakteren i denne delen av Klæbuveien er fint formede villaer fra 1910- og -20-tallet. Villaene ligger i store grønne hager, en karakter det er viktig å ivareta.



Foto google street view

## 1.44 Baglervegen - Birkebeinervegen



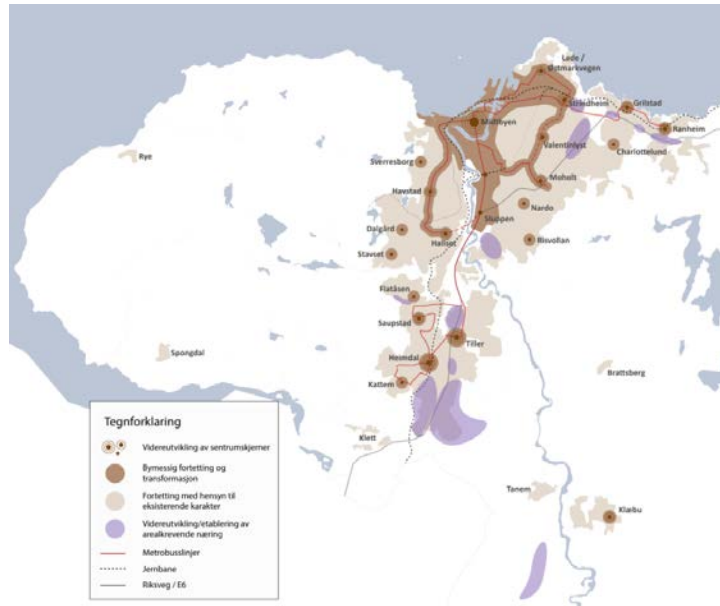
Klart avgrenset og helhetlig utbygd område med små tomannsboliger og rekkehus, oppført fra midten av 1950-tallet. Godt bevart i opprinnelig eksteriørmessig skikkelse, noe som gjør at området fremstår som et svært typisk eksempel på utbygging i perioden rett etter krigen. Sonen er avgrenset mot Klæbuveien, Birkebeinervegen, Baglervegen og Anton Grevskotts veg. Den kulturhistoriske verdien ligger i den enkle tidstypiske arkitekturen og områdets karakter og grønne preg.



## 2 Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M2

### M2: Strindheim - Lade - Sentrum - Kolstad - Heimdal - Lund

Linjen sammenfaller i stor grad med linje M1. Heimdal er lagt inn her i tillegg.



Byutviklingsstrategien for Trondheim legger vekt på hvordan Trondheim kan bli mer attraktiv, inkluderende og klimavennlig. Ved å videreutvikle kvaliteter i sentrumsområder og bydelssentre vil enda flere kunne oppleve byen vår som et godt sted å bo, arbeide i og besøke.

De mørkebrune områdene i kartet er områder hvor det er ønskelig med en mer bymessig bebyggelse med blant annet torg, møteplasser og gode gang-, sykkel- og kollektivforbindelser. De lysebrune områdene er områder hvor det legges til rette for fortetting med utgangspunkt i strøkets karakter.

Byantikvaren har gjennomgått områdene langs metrobusslinjene, ca 300 m til hver side for linjen, for å kartlegge viktige kulturminner og kulturmiljøer. Ved et særlig fokus på fortetting langs disse kollektivlinjene, er det samtidig viktig å ta hensyn i de områdene som er sårbare mht kulturminneverdier. Det foreslås derfor noen flere hensynssoner kulturmiljø langs disse linjene. Dette innebærer at man ved eventuell fortetting skal ta hensyn til kulturminneverdiene. Der hensynet til økt tetthet er vurdert som viktigere enn hensynet til den eldre bebyggelse, er vernet bebyggelse vurdert på ny og foreslått tatt ut av kulturminnekartet.

## 2.1 Nyhavna



Trondheim har en unik forekomst av kulturmiljøer og kulturminner fra andre verdenskrig. På Nyhavna, i nordøstlig del av sentrum, ligger den sterkeste manifestasjonen av tysk, militær tilstedeværelse. Dette var den viktigste tyske marinebasen i Norge under andre verdenskrig.

Dora-anlegget i Trondheim var i sin tid Nord-Europas største ubåtverft. I sammenheng med Agdenes befestninger og ankringsplasser i Fættenfjord, var Trondheimsfjorden et enormt ubåt støttepunkt med stor betydning for krigføringen i Nord-Atlanteren. Anleggets bunkere og verfts bygninger er oppført mellom 1941 og 1945.

Kulturmiljøet på Nyhavna består av 13 bygninger med til dels svært høy kulturhistorisk verdi: 2 ubåtbunkere, en fyringsbunker, 2 spissbunkere og et antall øvrige verksted- og verfts bygninger som enkeltvis og samlet har stor krigshistorisk verdi.

Anlegget har nasjonal og internasjonal betydning og står som et av flere bindeledd i felles Europeisk kulturarv fra 2. verdenskrig.



## 2.2 Lilleby

(Utvidelse av eksisterende hensynssone)



Sonen omfatter et mindre miljø med konsentrert leiegårdsbebyggelse av lignende type som ved Lademoen park, men med mer utpreget jugendstil, dette gjelder også den monumentale Lilleby skole. Innenfor området ligger også Sandstad

gård med hage, som er et av få, og svært godt bevarte, gårdsanlegg i denne delen av byen.



---

## 2.3 Heimdal sentrum

### Utvidelse av eksisterende hensynssone



Heimdal utpeker seg spesielt som et mer eller mindre selvgrodd tettsted etablert omkring Heimdalsveien og jernbanestasjonen fra 1864. Ringvålvegen og Søbstadveien er også etablert med utgangspunkt i Heimdal sentrum. Her finner vi Heimdals største samling av bygg i verneklasse og enkelte gode historiske byrom. Bygninger med beskjedne høyder og fotavtrykk er et viktig særpreg for stasjonsbyen, men områdekarakteren for øvrig er preget av stiluttrykk fra flere ulike perioder. De kulturhistoriske verdiene i området er knyttet til den historiske bebyggelsen og den landlige bystrukturen som omslutter gater og plasser. Stasjonen med stasjonsplassen og stasjonsparken er spesielt viktig for stedets identitet.

Det er utarbeidet en strategi for bevaring og stedsidentitet for Heimdal.





## 2.4 Småhus i Heimdal sentrum

Småhusområdet som omgir Heimdal har aner tilbake til 1800-tallet og forteller mye om stasjonsbyens historiske karakter, med bymessig næringsliv og landlig boligbebyggelse om hverandre. I dag domineres området av hus bygd etter krigen, men det består fortsatt noen hus fra 1920-tallet omkring Jon O. Stavs veg. Lenger nord er bebyggelsen yngre, med unntak av Ditlev Bloms veg 14 som trolig er det aller eldste huset i området. Søbstadmoen gård (Sørbruvegen 2E) er et annet viktig anlegg.

Husene i området er for det meste oppbygd med to etasjer, kjeller og loft. De fleste har formet tak og er kledd med malt eller beiset trekledning. Karakteristisk for bebyggelsen er at boligene stort sett har samme mønretning og vender gavlveggen mot gata. Dette preget kommer tydeligst frem i øvre del av Jon O. Stavs veg og det er spesielt viktig å ivareta dette gatemiljøet. Strøket kjennetegnes for øvrig av store hager som danner et sammenhengende grønt landskap. Det er utarbeidet en strategi for bevaring og stedsidentitet for Heimdal.



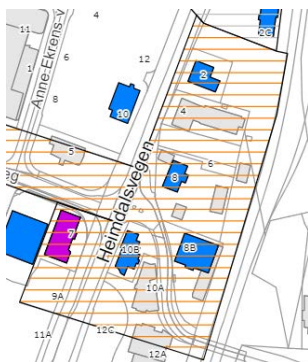
## 2.5 Heimdal kirke med omgivelser

Heimdal kirke og den buede gaten Kirkeringen ble først regulert i 1950 som en del av reguleringsplanen for Heimdal i Leinstrand herred. På dette tidspunktet var området ubebygget, med unntak av Kirkeringen 17 og 18 som stammer fra hhv. 1904 og 1914. Etterkrigstida var en viktig vekstperiode for Heimdal og etableringen av Kirkeringen står fram som det tydeligste eksempelet på denne utvidelsen. I tråd med den gamle reguleringsplanen består bebyggelsen her i all hovedsak av

frittliggende bolighus i maksimalt to etasjer. Den åpne, lave og grønne karakteren er viktig å ivareta inn mot kirkeanlegget. Heimdal Kirke sto ferdig i 1960. Mest iøynefallende er det hvite klokketårnet som er plassert markant i enden av Hans Michelsens gate. Denne siktaksen er viktig å ivareta. Gravlunden ble anlagt allerede i 1945 og skaper et stemningsfullt landskap omkring kirken. Natursteinsmuren markerer inngangen til området og forutsettes bevart. Det er utarbeidet en strategi for bevaring og stedsidentitet for Heimdal.



## 2.6 Heimdalsveien



Sammen med jernbanestasjonen har Heimdalsveien vært en forutsetning for dannelsen av Heimdal som tettsted. Hensynssonen omfatter et samlet bygningsmiljø som med sin varierende alder og stil representerer Heimdals historiske identitet på treffende vis. Husene følger det gamle bebyggelsesmønsteret som gir smale fasader mot gate. Dette danner grunnlag for et godt gatemiljø med variert næringsliv på bakkeplan, slik det tradisjonelt har vært langs Heimdalsvegen. Trehusene i Heimdalsveien 8, 8b og 10 er alle over 100 år gamle, og sammen med den gamle politistasjonen i Heimdalsvegen 7 bidrar de til å markere inngangen til Heimdal fra sør og fra øst over jernbanebroen. Dette er et historisk viktig kryss, hvor siktaksen opp mot kirka også er betydningsfull.

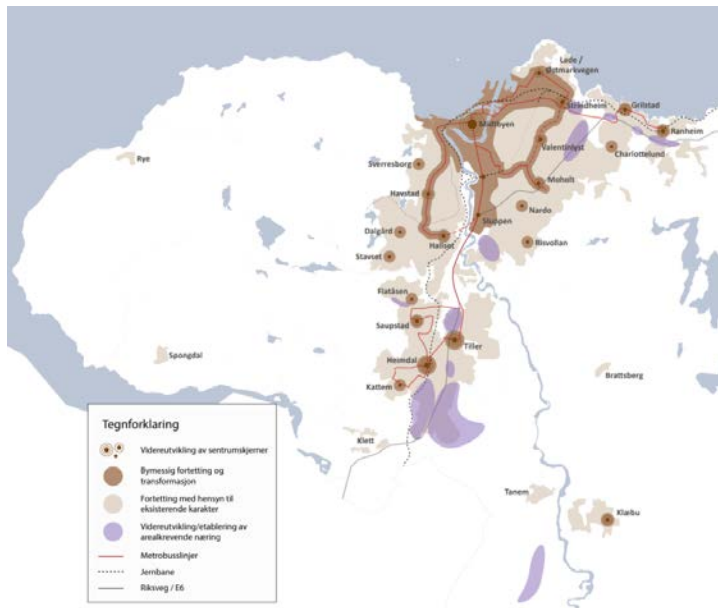
Det er utarbeidet en strategi for bevaring og stedsidentitet for Heimdal.





### 3 Kulturminner og kulturmiljøer langs metrobuss linje M3

#### M3: Hallset - Sentrum - Lohove



Byutviklingsstrategien for Trondheim legger vekt på hvordan Trondheim kan bli mer attraktiv, inkluderende og klimavennlig. Ved å videreutvikle kvaliteter i sentrumsområder og bydelssentre vil enda flere kunne oppleve byen vår som et godt sted å bo, arbeide i og besøke.

De mørkebrune områdene i kartet er områder hvor det er ønskelig med en mer bymessig bebyggelse med blant annet torg, møteplasser og gode gang-, sykkel- og kollektivforbindelser. De lysebrune områdene er områder hvor det legges til rette for fortetting med utgangspunkt i strøkets karakter.

Byantikvaren har gjennomgått områdene langs metrobusslinjene, ca 300 m til hver side for linjen, for å kartlegge viktige kulturminner og kulturmiljøer. Ved et særlig fokus på fortetting langs disse kollektivlinjene, er det samtidig viktig å ta hensyn i de områdene som er sårbare mht kulturminneverdier. Det foreslås derfor noen flere hensynssoner kulturmiljø langs disse linjene. Dette innebærer at man ved eventuell fortetting skal ta hensyn til kulturminneverdiene. Der hensynet til økt tetthet er vurdert som viktigere enn hensynet til den eldre bebyggelse, er vernet bebyggelse vurdert på ny og foreslått tatt ut av kulturminnekartet.

### 3.1 Nordre Hallset



Sonen omfatter lavblokker med store grøntarealer. Dette er Trondheims første drabantby planlagt tidlig i 1960-årene av Sverre Pedersen og oppført i årene etter. Planidealene på denne tiden var "hagedrabantbyen" som innebar å konsentrere bebyggelsen til 3-5 etasjers høye blokker til fordel for store felles parkmessig opparbeidede uteområder. Denne karakteren er historisk viktig å ivareta.



Foto fra Google



### 3.2 Selsbakkvegen

Selsbakk gård er bevart med hovedhus, kårhus, stabbur og låve. I området rundt ligger det mange tomannsboliger oppført på 1950-tallet. Det er historisk interessant å ivareta denne småskala karakteren i dette området, både i seg selv og av hensyn til gården.





### 3.3 Ferstad gård og park

(Utvidelse av eksisterende hensynssone i KPA)

Ferstad er blant de store lystgårdsanleggene på Byåsen. Anlegget består av seks hus gruppert i et øvre inntun og et nedre uttun med aksene i rett vinkel. Anlegg med to tun er uvanlige i trøndersk byggeskikk, men her har lå terrenget til rette for å bygge i to adskilte nivåer. I tillegg til det fredete våningshuset finnes borgstue, stabbur, rullebod, driftsbygning og størhus. Nord for rulleboden står murte rester av brenneriet.

Gårdsanlegget fra sent 1700-tall ligger i en karakterfull landskapssituasjon, der hovedbygningen ligger i sterkt skrånende terreng med fullt eksponert kjelleretasje på nedsiden. I en sone litt unna gårdsanlegget er en mindre gruppe utparsellerte villaeiendommer, der én av villaene, Vegmesterstien 10 (tegnet av ark. Schjetlein og Tønseth i 1958), har høy antikvarisk verdi og derfor innlemmes i hensynssonen.



### 3.4 Byåsveien 170

Villa fra 1927 med uthus/garasje og stor hage. Dette er et viktig kulturmiljø som har betydning for den historiske forståelsen av opprinnelig strøkskarakter langs Byåsveien.

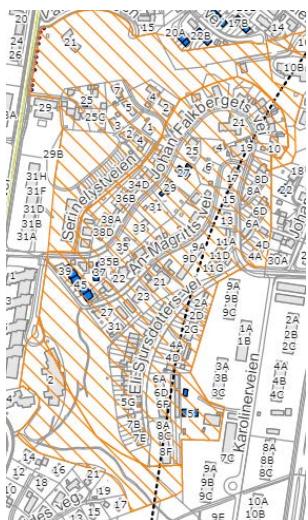


### 3.5 Grøntdrag ved Sverresdalsveien



Topografien i dette området har mange dalsøkk med betydelige grøntkvaliteter. Grøntdraget langs Sverresdalsveien er et av dem.

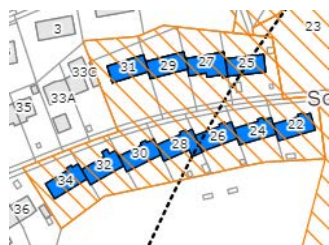
### 3.6 Johan Falkbergets vei, An-Magritts vei og Eli Sjursdotters vei



Sonen omfatter en gruppe rekkehusområder og eneboliger fra før midten av 1960-årene og frem til midten av 1970-årene, der opprinnelig utforming har til dels høy kvalitet og der strøkskarakteren er godt bevart. Tegnet av henholdsvis ark. Ragnar Engh (Johan Falkbergets vei 4-8, 11 og 32-38, An-Magritts vei 9 og Eli Sjursdotters vei 1-5 og 7); ark. Knut Nørstrud (Eli Sjursdotters vei 6 og 8) og ark. Drageset, Røe og Skarland (Johan Falkbergets vei 39-49). En viktig del av kulturminneverdiene er de omsluttende grønne kvalitetene.



### 3.7 Solhøgdvegen

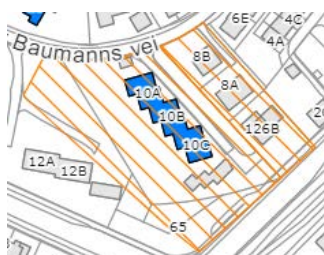


Sonen omfatter to rader med rekkehus bygd for boligbyggelaget AS Solhøgdvegen først på 1960-tallet. Prosjektert av arkitektene Erik Langdalen og J.F. Stranger-Johannesen. Husene, som har tilnærmet flatt tak, ligger på et svakt høybrekk i det fallende terrenget, noe som bla. gir fine utsiktsforhold i retning mot øst. De enetasjes boligene er godt planløst.



### 3.8 Framveien, Viktor Baumanns vei og Oscar Wistings vei

Hensynssonen omfatter et særlig tett og kompakt toetasjes rekkehusområde, bygd i regi av Trondheim kommune på begynnelsen av 1960-tallet. Tegnet av ark. Knut Bergersen. Opprinnelig karakter og preg er godt bevart i eksteriøret.



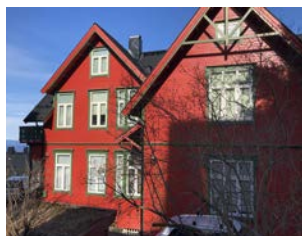
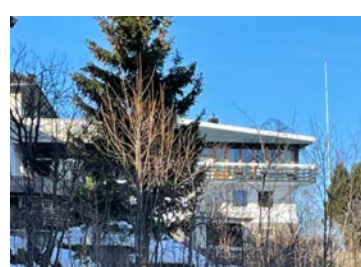
### 3.9 Viktor Baumanns vei 10

Hensynssonen omfatter flermannsboliger i rekke, byggegodkjent i 1949 etter forutgående diskusjon vedrørende brannsikkerhet m.m. på grunn av antall etasjer (3). Arkitekt var Ingemund Dale og bygningene er utvendig fargesatt av Arne E. Holm. Svært særpreget bygningsmiljø, dels takket være den friske fargesettingen. Rekkehusene er godt bevart i sin opprinnelige form, med grønne areal og lavere bebyggelse omkring.



### 3.10 Sverresli

Området omfatter Sverresborg, Dyrborgskogen og museums området på Sverresborg. Sverresli ligger vendt mot bykjernen og utgjør med dette en viktig del av landskapsrommet omkring Midtbyen mot vest. Området er en del av Sverre Pedersens byplan for søndre og østre bydeler fra 1912. Det er et sammensatt bygningsmiljø med flere kulturhistorisk viktige delområder, som villaer i sveitserstil fra 1910-tallet, nyklassisisme fra 1920-tallet, firemannsboliger fra 1930- til -50-tallet og særpregede villaer fra 1950- og -60-tallet. Alle kjennetegnes ved å være hus i grønne hager, primært i tre og med saltak/valmtak tekket med tegl eller skifer. For Trondheim oppleves dette som et særegent "fjellsidemiljø" i den til dels bratte østvendte skråningen.



Sveitserhus miljø Sverresli

### 3.11 Gamle Åsvei

#### Utvivelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø



Hensynssonen omfatter villabebyggelse langs den siste resten av den smale, gamle veien som førte fra Ila og opp til Byåsen. Her ligger flere godt bevarte enkeltbygninger fra tidlig 1900-tall.

Sonen rundt Gamle Åsvei utvides til å omfatte hele veistrekket samt noe naturlig tilhørende bebyggelse langs Byåsveien og langs Osloveien. Bebyggelsen utgjør en viktig del av landskapsrommet omkring Midtbyen. Området er en del av Sverre Pedersens plan for søndre og østre bydeler. All bebyggelse kjennetegnes ved å være hus i grønne hager, primært i tre og med saltak/valmtak teknet med tegl eller skifer.



### 3.12 Steinberget

#### Utvivelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø



Hensynssonen omfatter er stort villaområde som er spesielt eksponert fra Midtbyen. Område har en rekke godt bevarte enkeltbygninger og tilhørende hager. Steinberget er preget av store villaer i store grønne hager, primært utbygd på tidlig 1900-tall. Området fremstår som homogent med småhus, hager og bratte tak, og er en del av landskapsrommet rundt Midtbyen. Området ble i hovedsak utbygd etter Sverre Pedersens overordnede hagebyplan fra 1912 for de søndre og østre bydeler, og har en blanding av villaer, tomannsboliger og firemannsboliger. Området utvides mot vest til Ilabekken.



### 3.13 Bynesveien



Området ligger langs den gamle innfartsåren til Trondheim fra Byneset. Her var det opprinnelig en del småindustri og utsalg der flere av bygningene er oppført i mur. Boligene i området er hovedsakelig oppført i tre og har forhager. Bebyggelsen er oppført i mellomkrigstiden (1920-tallet) i nyklassisistisk stil.

“Møllehaugen spikerverk AS” (1931) og “Norsk berederi og pelsfarveri” var to av bedriftene som holdt til her.



Foto Schrøder/Trøndelag folkemuseum 1936



### 3.14 Iilsviken gård med hage

Hensynssonen omfatter en av de mest fremtredende trondhjemske lystgårdene fra 2. halvdel av 1700-tallet, med nylig delvis rekonstruert tidligere hage nord for gården, ned mot fjorden. Hovedbygningen med sidefløyer er fredet, og er i tillegg regulert til bevaring.





### 3.15 Ilsvikøra

Ila og Ilsvika fikk fra 1700-tallet en viktig funksjon som havn for trelasteksport, og området utviklet seg som en av byens første forsteder. Ilsvikøra er en særpreget "byfiskerlandsby" som ble bebygd fra siste halvdel av 1700-tallet, der de fleste av bygningene stammer fra 1800-tallet. Miljøet som helhet ble regulert til bevaring i 1978, som det første i Trondheim.



### 3.16 Møllehaugen og Ilabekken

De landskapsmessige kvalitetene og de historiske verdiene knytter seg blant annet til vassdragets nedre deler som allerede fra middelalderen av dannet grunnlag for vannkraft til sag- og mølledrift. Ilabekken var også en forutsetning for industrialisering og infrastrukturbygging (vannverket) i byen fra 1700-tallet. Innenfor området ligger også det fredete Møllehaugen gård, som ble oppført som privatbolig for eieren av den gamle, privilegerte Ila Mølle. Senere års betydelige miljømessige opprusting har

tydeliggjort og styrket den kulturhistoriske betydningen av området.



### 3.17 Nordre Ilevollen, Mellomila, Nedre Ila og Ilaparken

Ila er sammen med Bakklandet byens eldste forstadsmiljø, med røtter tilbake til tidlig 1700-tall. Nåværende trehusbebyggelse er i hovedsak fra første halvdel av av 1800-tallet. Enkelte bygninger og "delmiljøer" er regulert til bevaring, men også miljøet som helhet har klart krav på bevaring som kulturmiljø. Inneholder Ila skole, som er et arkitektonisk ytterst fremragende kulturminne; dessuten finnes tre tidligere skolebygninger bevart i området - den eldste fra 1750-tallet, som sammen utgjør et skolemiljø av nasjonal interesse. Ilaparken ble anlagt i 1891, sto ferdig til 900-årsjubileet til Trondheim i 1897 og er en vesentlig kvalitet for nærområdet.



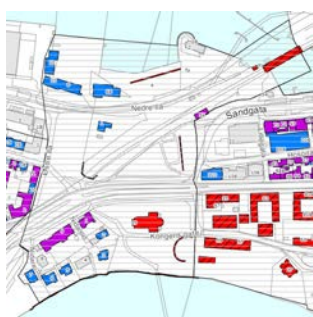
### 3.18 Arildsløkken/"Nyveien"



Urbant byområde som ble reist på eiendommen til Arildsløkken, et av Trondheims store, bynære gårdsanlegg. Området består av en konsentrert leiegårds-bebyggelse i mur, hovedsakelig fra tidlig 1900-tall og inneholder bl.a. ett av byens aller mest verdifulle jugendstilmiljøer. Mot elva og langs Osloveien finnes mange og godt bevarte villaer beliggende i store hager. Mange av villaene er i upusset tegl.



### 3.19 Skansenområdet og Nidareid



Dette er midtbyhalvøyas landfaste forbindelse med omverden; her finnes omfattende rester av eldre festningsverker, og Ilen kirke som i 1880-årene ble reist på det tidligere festningsterrenget. Området har i dag karakter av å være et åpent parklandskap nært fjorden. Det inneholder også fysiske minner om jernbanens trasé til Brattøra over Nidareid rundt 1880, og fra den store jubileumsutstillingen i 1930.



### 3.20 Korsgata /Singsakerbakken

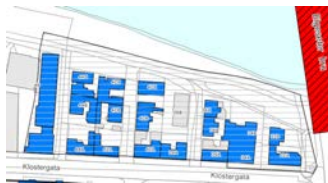
Området er en viktig håndverker- og arbeiderforstad fra siste halvdel av 1800-tallet, i dag transformert til boligområde. Dette er et karakterfullt miljø rett nedenfor skrenten som danner avgrensning mot den "penere", øvre delen av Singsaker. Deler av den gamle bebyggelsen er istandsatt til studentboliger. Store deler av området er regulert til bevaring.



### 3.21 Studentersamfundet, Statsarkivet og Vollan. inklusive Elgeseter gamle kirkegård og "Grensen"



Dette er et særdeles viktig og markant institusjons- og parkmiljø, med relasjon til NTH på Gløshaugen. Området er essensielt som oppsluttende miljø for Høgskolen, der høyskolealleen og de øvre deler av parken er fredet. Området har en lang historie med utgangspunkt i Elgeseter hovedgård. "Grensen" er et svært godt bevart trehusmiljø, som ligger oppe på en bratt skrent som danner overgang til området Korsgata/Singsakerbakken. Vollan (Elgeseter) er en av de eldste gårdene i byens nære omegn. Studentersamfundet er en ytterst særegen bygning med stor høyskole-historisk, arkitektonisk og antikvarisk verdi. Det samme har Statsarkivet med administrasjons- og arkivdel og tilhørende hage.



### 3.22 Sannan

Sannan er et lite og tett bygningsmiljø rett vest for Elgeseter bru som i hovedsak består av tømret trehusbebyggelse fra slutten av 1800-tallet. Bygningene er for det meste bolighus i to etasjer. Til sammen danner bebyggelsen fire små kvartaler med tilhørende bakgårder. Sannan har blant annet verdi som miljøskapende og særlig godt eksponert bebyggelse i parkområdet langs elva.



### 3.23 Øya

#### Utvidelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø



Øya utgjør et stort, samlet og godt bevart bygningsmiljø utenfor byområdet, der det fra litt etter midten av 1800-tallet og helt opp til etter siste krig er blitt bygd villaer, tomanns- og flermannsboliger i tre, etter hvert også med enkelte innslag i mur. Området har også enkelte mer markante eldre bygningsanlegg, hvorav Klosterenget og Klosterdalen som de viktigste. Villaområdet i Kronprins Olavs allé er regulert til bevaring, mens området rundt Klosterdalen utgjør en del av middelalderbygrunnen (Elgeseter kloster), der grunnen er automatisk fredet.

Området utvides slik at det strekker seg helt ned til Nidelva. Her ligger både villaer og murgårder fra første halvdel av 1900-tallet.



### 3.24 Singsaker, inklusive Kristiansfeldt

#### Utvivelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø



Hensynssonen omfatter et stort villaområde, som i vest grenser til Korsgata-området og Øvre Bakklandet, i nord, øst og syd til Lillegårdsbakken og Eidsvolls gate. Inneholder et stort bevaringsregulert område langs de to gatene Øvre og Nedre allé, der innslaget av fremragende villaer fra tiden rundt og like etter første verdenskrig er svært betydelig. Området omfatter også en del eldre og større boliger fra før Singsaker ble utparsellert.

Området utvides slik at det strekker seg helt ned til Christian Fredriks gate. Her ligger flere villaer som naturlig hører sammen med kulturmiljøet.



### 3.25 Gløshaugen



Dette er Trondheims "Akropolis", som omfatter Norges Tekniske Høyskoles eldste anlegg fra 1910-14, med en lang rekke senere tilføyelser. Dette er et sterkt konsentrert og samlet miljø som har en formidabel landskapsmessig virkning. Hovedbygningen og bebyggelsen rundt "campus" er fredet.



### 3.26 Eidsvollsgate

Området ligger mellom de bevaringsregulerte områdene Singsaker og Knausen.

Dette området har færre villaer, og preges av to- og firemannsboliger i nyklassisistisk stil, der boligene ligger med store, grønne hager. De fleste er oppført rundt 1920 og har stående kledning, smårutede vinduer og gjerne en enkel ornamentering på hjørne og raft. Innganger har ofte en markant ornamentering.



Foto fra google street-view



### 3.27 Nardotun

Henssynssonen omfatter et rekkehusområde fra midten av 1950-tallet som er organisert i grupper på tre og fire boliger rundt et indre tun. Dette er små tidstypiske boliger i en grønn situasjon, der både den enkle boligtypen og det grønne preget er viktige kvaliteter.

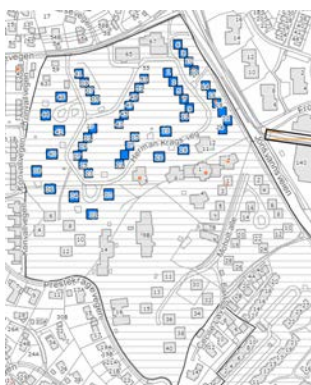


Foto fra google street-view



### 3.28 Blåklukkevegen

Langs Blåklukkevegen ligger et betydelig grøntareal i en mindre forsenking i terrenget. Arealet oppleves som sammen-hengende, men består av åtte tilstøtende hager, og områdets kvaliteter er knyttet til at det er en grønn lunge.



### 3.29 Moholt Studentby, byggetrinn 1 og 2

Hensynssonen omfatter en arkitektonisk overbevisende og meget gjennomført studentboligby fra 1960- og 70-tallet, planlagt og tegnet av arkitekt Herman Krag. Studentbyen består av en enhetlig teglbebyggelse av nærmest kubistiske blokker ordnet i rekker i et vel tilrettelagt og kvalitetsfylt park- og utomhusområde.

En typisk blokk inneholdt åtte enkelthybler per grunnplan, i tillegg finnes familieeileigheter rundt adkomst-tun, samt fellesbygg. All bebyggelse har tegl yttervegger, i første byggetrinn består vindu av



vertikale felt som gir fasaden et skiveuttrykk, i andre byggetrinn er vindu satt inn som separate åpninger i en lukket form.



### 3.30 Moholt allé og trafo

Dette området i det gamle "Snaustrinda" er viktige historiske markører av opprinnelig hovedveiforbindelse og eldre bygninger i en sentrumsnær del av byen som er sterkt utbygd. Beplantningen langs vegen oppfattes i dag som en allé, men opprinnelig var dette ikke anlagt som allé, men beplantning langs veg.



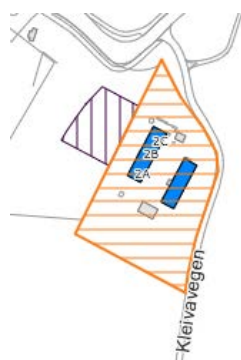
### 3.31 Tunet på Høyset

Høyset er et eldre gårdsanlegg der låven er erstattet av nybygg, men der tunkarakteren og det opprinnelige våningshuset er bevart. Det er et viktig identitetsskapende anlegg i et område som er utbygd med høy tetthet.



### 3.32 Gamle Jonsvannsvei 125

Hensynssonen omfatter en eldre og påkostet villa med stor glassveranda, der mange aldersverdier er intakt. Eiendommen er en viktig historisk markør med eldre bygninger i et område som er sterkt utbygd. Anlegget trenger plass rundt seg for å kunne oppleves på en god måte i framtida.



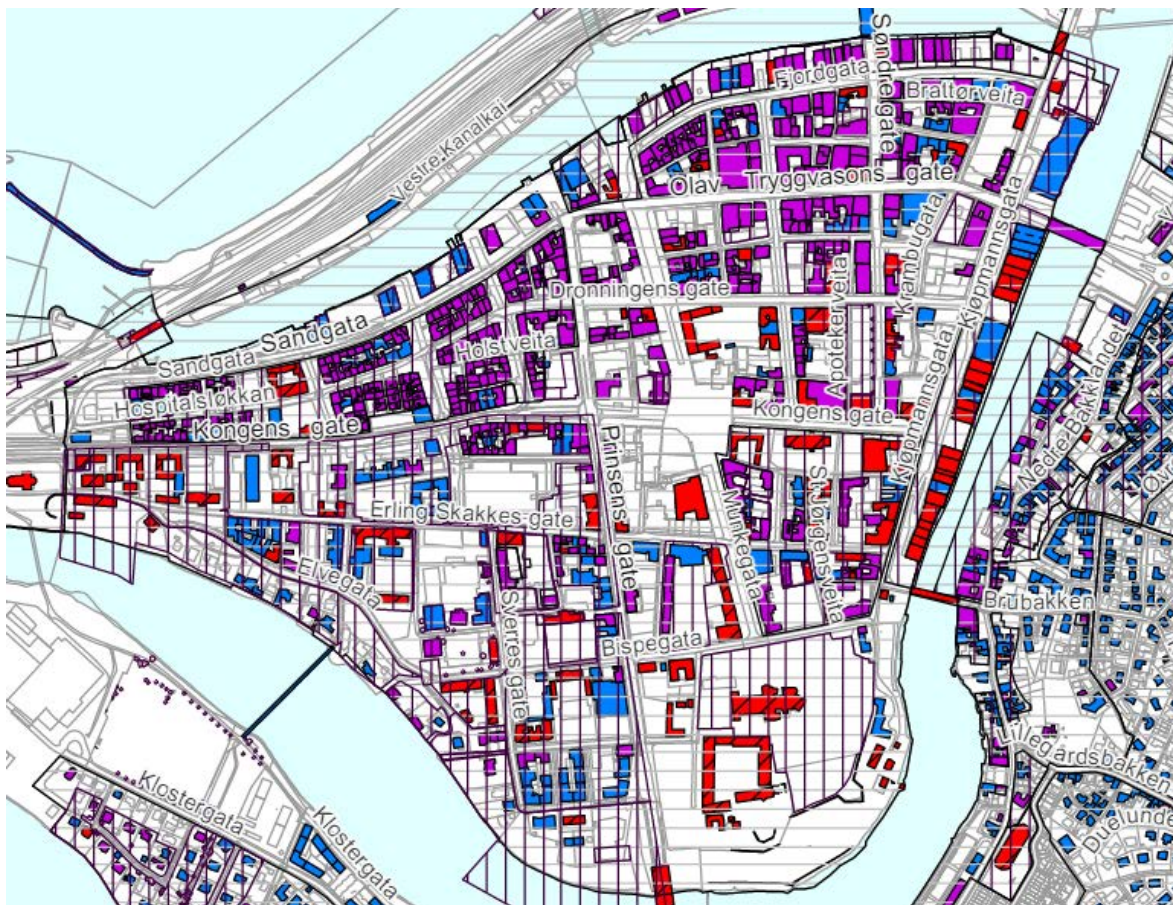
### 3.33 Loholt søndre

Loholt søndre er et av flere gårdsanlegg som ligger i overgangen mot Estenstadmarka. Dette er et flott gårdstun med flere boliger i en særlig stor og lang trønderlån. Låven har særlig høy arkitektonisk verdi og eiendommen ligger åpent til mot jordene og Estenstadmarka.



## 4 Midtbyen

Midtbyen er det helt sentrale og totalt dominerende kulturmiljøet i Trondheim, som også har meget høy verdi i nasjonal sammenheng. Bydelen er en naturlig halvøy avgrenset av Nidelven og kanalen, med Nidarosdomen som dominerende element blant ellers lav bebyggelse. Her finner vi en høy tetthet av historisk og arkitektonisk verdifulle bygninger og bymiljøer, herunder flere fredede bygninger og spesialregulerte områder, fra hele byens over 1000-årige historie. Hele Midtbyhalvøya er allerede definert som hensynssone kulturmiljø. I denne beskrivelsen er de ulike kvalitetene og kulturlagene i Midtbyen beskrevet.





## Middelalderbyen

Midtbyen har tykke kulturlag under bakken tilbake til de første bymessige strukturene som ble etablert på 900-tallet.

Middelalderens bystruktur finnes igjen både i veitene og i noen gater, og kan også delvis gjenkjennes i tomte- og bebyggelsesstrukturen. Eiendomssystemet med bolighus og uthus for husdyrhold og verksteder ble videreført og videreutviklet fra middelalderens byggeskikk i 17- og 1800-tallets trehusbebyggelse, som det fortsatt er mye bevart av i Midtbyen. Av middelalderbygninger over bakken er ingenting bevart unntatt kirkene. Flere kirkeruiner er bevart under bakken, noen av disse er tilgjengeliggjort for offentligheten. Det er i dag bevart et 40-talls veiter, flere av disse går i traseer kjent fra middelalderen.

## Cicignons byplan



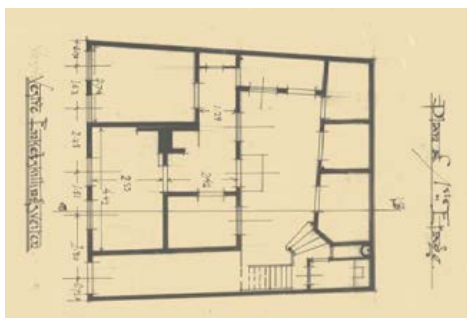
Midtbyen ble i sin helhet regulert med Johan Caspar de Cicignons byplan i 1681 etter den store bybrannen samme år. Siktakser, gater, plassrom og kvartalsstørrelser fra denne planen er bevart i dagens by, og gir en byplanmessig orden i et variert bygningsmiljø. Planen trekker det store landskapet inn i bykjernen, særlig gjennom siktaksen Munkegata som følger retningen på dalføret og trekker en linje fra Nidarosdomen via Torvet og Munkholmen over til fjellet Munken på andre siden av fjorden. Aksene Munkegata og Kongens gate viser datidens barokke byidealer med brede og rette gateløp som iscenesetter viktige bygninger. Et særtrekk i dagens by er kontrasten som oppstår idet middelalderens struktur av smale veiter krysser Cicignons brede gater og store kvartaler.

## Trebyen fra før murtvangen i 1845



Bydelens fremste særpreg dannes av trehusbebyggelsen fra før murtvangen i 1845. Denne inngår i det som gjerne omtales som nordens største sammenhengende trehusmiljø, som spenner seg som et belte av 17- og 1800-tallets byggeskikk fra Ila i vest og mot Møllenberg og Bakklandet i øst. Midtbyens trehusmiljø er bevart både i form av helhetlige kulturmiljø, og gjennom enkeltstående bygg. Det markerer seg mot innfartsårer og eksponerte kvartalshjørner såvel som mot veitene, og rommer de eldste bygningene i trehusbeltet.

Midtbyens dominerende historiske bygningsanlegg er “Trondheimsgården”; relativt små gårdsanlegg bygd for å romme bolig, husdyrhold, småindustri, verksteder og utsalgssteder. Særlig mot nord finner vi sammenhengende bygningsmiljø med denne bygningstypen, som fremdeles tilbyr store bokvaliteter. I nordøstre del finner vi husrekker og enkeltstående gårder, bevart side om side med et mangfold av arkitekturidealer fra etter murtvengen. Her er tregårdene i større grad tilrettelagt for publikumsrettet virksomhet i hovedhusets første etasje mot gata.



“Trondheimsgården” består typisk av 2-etasjes laftede, panelte bygningsanlegg med saltak, med en detaljriksom i og rundt dører, vinduer og gesimser. Hovedhuset henvender seg mot gate og/eller veit, mens fløyer og bakgårdsbebyggelse rammer inn et privat, lukket gårdsrom. Gårdsrommet har gjerne adkomst fra gate via et portrom. Aldersverdiene i anleggene ligger i fotavtrykk, volum, bygningsstrukturen med gårdsrom og portrom og det sammenhengende bygningsmiljøet. Mange har i tillegg originale og unike bygningsdetaljer, som vinduer, dører, porter, kledning og listverk i fasader, belegning, vassposter, takrenner og kjellernedganger i gårdsrom og panel, himling, overlys, portromstrapp og detaljering i portrom.

## Trepaleene

Midtbyen har også flere bevarte trepaleer, herskapelige boliger bygget som byresidens for velstående familier og som manifesterte handelsborgerskapets status på 1700-tallet. De største finner vi mot Munkegata og Torvet, som Stiftsgården og Hornemannsgården. Mindre eksempler finner vi på kvartalshjørner mot hovedgatene, som i Søndre gate og mot Ravnkloa.



## Bryggene

Rekken av trebrygger langs Kjøpmannsgata og Fjordgata ble bygget som pakkhus for handelen sjøveien. Disse markerer byens infrastrukturelle etablering ved vannet og dens historiske status som handelsby. I Kjøpmannsgata finner vi byens eldste bevarte brygger.



## Hvelvkjellere

Under bakken, over hele Midtbyhalvøya, ligger en rekke hvelvkjellere, trebyens brannsikre rom. Dette er kjellerrom av varierende størrelse, med murte buehvelv og vindusåpninger dekket av jernluker mot gate. Det finnes her trolig nær 100 bevarte hvelvkjellere. De eldste antas å stamme fra årene like før og etter 1681-brannen, og er dermed de eldste stående profane byggverkene i dagens Midtbyen.



## Murbyen fra 1845 og til i dag

De første bygningene etter murtvengen i 1845 videreførte vesentlige trekk fra trebyens struktur, dimensjoner og formspråk. Dette vises godt i et sammenhengende to-etasjes bygningsmiljø sør for Vår frue kirke, "empirekvartalene", som har fått sitt navn etter stilarten empire som preger fasadene. Midtbyen rommer videre et mangfold av stilarter fra de følgende tiårene og frem til i dag, med flere gode eksempler på historisme, jugendstil, nygotikk, klassisisme og modernisme.



## Kirkebygg, stiftelser og institusjonsbygg

Midtbyen har tre kirkebygg som gjennom høyder på tårn og markante plassrom utmerker seg i bybildet. Nidarosdomen og Vår Frue kirke er middelalderkirker i mur som står i sterkt samspill med Cicignons byplans brede akser og plassrom. Hospitalskirka er en trekirke fra 1700-tallet som markerer en lignende høydemessig og plassrommessig kontrast i et mer småskala trehusmiljø med smalere gater.

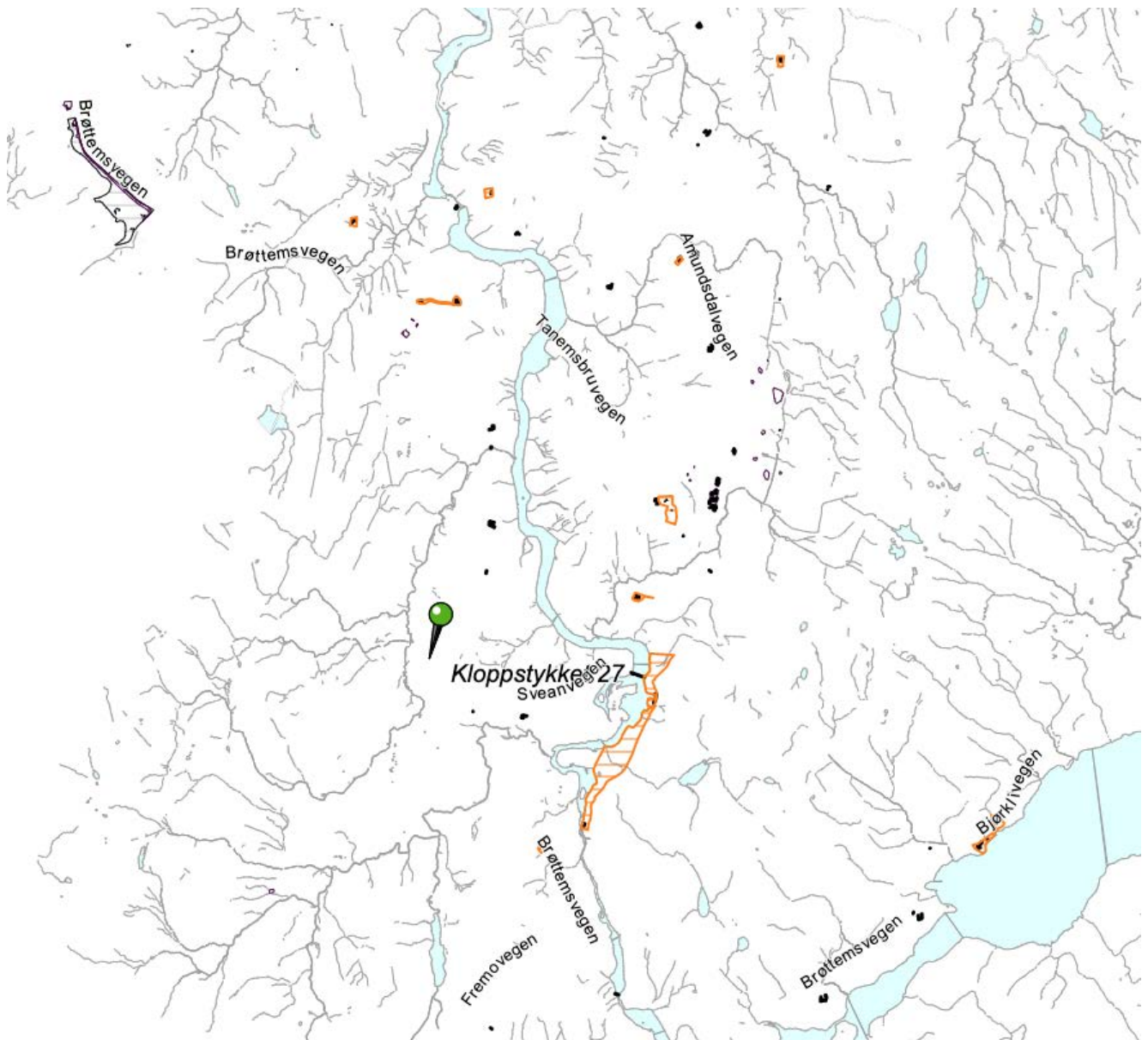
Det gamle Rådhuset i Kongens gate 2 og Trondheim katedralskole (begge fra 1700-tallet), er de eldste eksemplene på institusjonsarkitektur i mur. På Kalvskinnet finnes en stor konsentrasjon av frittliggende historiske institusjonsbygg i grønne omgivelser som alle er fredet på grunn av sin kulturhistoriske og arkitektoniske verdi. Flere av disse er bygd i tre, med Fattighuset fra 1721 som det eldste. Det Militære Sykehus og Kriminalasylet er begge fra 1830-tallet og huser i dag Justismuseet, mens Tukthuset og Lagmannsrettsbygningen er blitt boliger. Trondhjems Hospitals Pleiestiftelse for Sindssvage, også kalt Tronka, ble oppført på 1830-tallet og var hjem for sinnslidende frem til 1919. Carl Johans Arbeidsstiftelse, Fylkesmannsboligen, Det Borgerlige Sykehus, Skansevakten og Gevaldigerboligen hører også til de fredede institusjonsbygningene på Kalvskinnet.



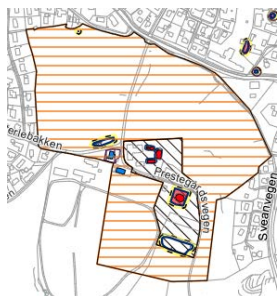


## 5 Klæbu

Klæbu kommune ble innlemmet i Trondheim kommune 01.02.2020. Byantikvaren har i samarbeid med kulturminneansvarlig i tidligere Klæbu kommune skaffet seg oversikt over aktuelle bygningsmiljø i Klæbu som bør ha en vernestatus i kommunens kulturminnekart. Byantikvaren har også gjort egne befaringer og undersøkelser for å få nødvendig oversikt over verdiene i denne delen av kommunen. Forslag til nye hensynssoner innenfor tidligere Klæbu kommune er tatt med her. Forslag til klassifisering av bygninger er delvis med her.



## 5.1 Klæbu kirke, kirkegården og prestegården



Sonen omfatter gårdstunet, kirka og kirkegården avgrenset av kirkegårdsmuren og de to gamle kommunehusene som ligger på den andre siden av krysset for prestegården. I tillegg medtas omkringliggende jorder for å sikre åpenhet mot kirka og prestegården.

Fire bygninger på prestegården er fredet, kirka er listeført og i verneklasse A, og deler av kirkegården er middelalderkirkegård.



## 5.2 Nideng søndre

Hensynssonen omfatter gårdstunet avgrenset mot dyrkamarka (foreslått verneklasse A på våningshus, verneklasse B på stabbur og drengestue). Nideng søndre er sjeldent intakt firkanttun fra tidlig 1800-tall, med mange aldersverdier og svært mange opprinnelige bygningsdeler, særlig i våningshuset. Dette omfatter blant annet vinduer, dører, omramminger, bordkledning, piper og svært godt bevarte interiører.



Foreslått antikvarisk klasse A, B og B



### 5.3 Fjærem

Hensynssonen omfatter gårdstunet avgrenset mot dyrkamarka (foreslått verneklasse A på det eldste våningshuset). Dette har tidligere vært et lite firkanttun, der hovedbygning og fjøs er fra ca 1850. På Fjærem ligger et eldre våningshus i 1 ½ etasje oppført rundt 1840 i empirestil. Huset har halvvalmet tak, noe som er sjeldent i Klæbu og kun finnes på prestegården og et par bygninger på Halsetheimen. Bygningen har mange eldre bygningsdeler i behold, som vinduer, dør, piper, bordkledning samt taktekking i skifer.



Foreslått antikvarisk klasse A



### 5.4 Ner-Eidstu

Hensynssonen omfatter gårdstunet avgrenset mot dyrkamarka. Det er foreslått verneklasse B på alle bygninger, der alle er svært godt bevart og istandsatt. Hovedhuset er oppført i 1808-10 og har helvalmet tak, lik de på Lysklett og Forset. Ner-Eidstu er et intakt firkanttun med våningshus, kårstue fra 1884, bur og vinkel låve. Buret har tidligere hatt svalgang, fjøs/låve er oppført i 1899/1940. Her finnes også en av Klæbus få hvelvkjellere, som nylig er istandsatt. Bygningene bærer preg av godt vedlikehold, har mange eldre og opprinnelige bygningsdeler, både i eksteriør og interiør, og er istandsatt etter antikvariske prinsipper.



Foreslått antikvarisk klasse **B**



### 5.5 Teigen og Bjørklivmarka, Klæbu museum

Området avgrenses av eiendomsgrensa (foreslått verneklasse B på alle bygninger). Museumsområdet har gården Teigen med våningshus, bur, masstu og hvelvkjeller som utgangspunkt. Ole Olsen Teigen kjøpte gården i 1854, og satte opp bygningene rundt 1860. Hvelvkjelleren er en av få som fortsatt eksisterer i Klæbu. I tillegg er låve og masstu flyttet til stedet. Teigen var husmannsplass under Grendstad fram til 1830, og fungerte som skystasjon i siste halvdel av 1800-tallet frem til nyveien mellom Heimdal og Brøttem ble bygd, og skysskiftet ble flyttet til Brøttem. Klæbu historielag har eid museet siden 2016. Sagbruk, snekkerverksted og smie som tidligere tilhørte gården Bjørklivmarka. Sagbruket og smia skal være fra 1896, og snekkerverkstedet fra 1875. Det ble opprinnelig brukt som storrhus og matkjeller. Bygningene ble overført til museet på 1970-tallet. Sagbruket er drevet av vannkraft, og skal være ett av få som fortsatt eksisterer i Trondheimsregionen. Klæbu historielag satte det i stand i 2010. Knivklubben har rustet opp smia, og tok den i bruk høsten 2020. Bygningene brukes i formidling sammenheng, blant annet for skoleelever.



Foreslått antikvarisk klasse **B**

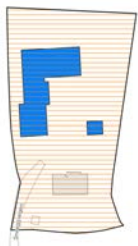


## 5.6 Gamle Lysklett skole

Området avgrenses av eiendomsgrensen (foreslått verneklasse C på skolebygning og uthus). Skolen ble oppført i 1936, med samme fasade som Tulluan skole. Lysklett bestod av to klasserom, sløydsal og hadde tre kjøkken. Som på Tulluan var det også her to leiligheter til lærer og lærerinne i andre etasje. Rommene i første etasje på Lysklett er dekorert av teatermaler Kaare Hegle. Det sies at han laget dekoren ute i gangen mens han ventet på skyss etter at arbeidsdagen var over. Skolen har beholdt sitt opprinnelige uttrykk i fasaden, men både vinduer og bordkledning er skiftet. Det er ett opprinnelig vindu i tillegg til originale dører i bygningen, samt at store deler av interiøret er bevart i første etasje. Uthuset har også sitt opprinnelige preg. Dette er den best bevarte av de eldre skolene med uthus og uteområde intakt.



Foreslått antikvarisk klasse **B**

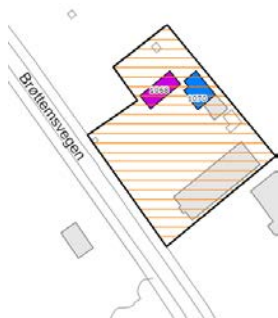


## 5.7 Sneegga

Omfatter gårdstunet avgrenset mot dyrkamarka (foreslått verneklasse C på alle tre bygninger). Våningshuset er fra 1850. Gården har vinkellåve og stabbur. Buret ble istandsatt i 1932. Sommerstue/vognbu er revet siden SEFRAK-registreringen. Dette er ett av få gårdstun som ikke ligger i LNF-område.



Foreslått antikvarisk klasse **C**

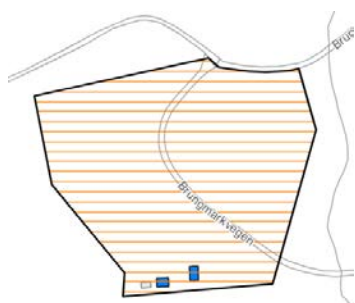


## 5.8 Lettingvollen

Området omfatter gårdstunet avgrenset mot dyrkamarka (foreslått verneklasse B på våningshus og verneklasse C på kårstue). Lettingvollen var før 1875 husmannsplass under Moen gård. Tunet består av våningshus, kårstue og en nyere låve. Tømmerkasse fra 1700-tallet i kårstua, ellers er huset modernisert. Tidligere stod et stabbur tett inntil kårstua mot sør, men dette ble revet på 1990-tallet. Våningshuset er trolig fra tidlig 1800-tall, og fremstår i sin opprinnelige form. Det har store aldersverdier både i eksteriør og interiør, i form av vinduer, dører, omramninger, bordkledning, skifertak og piper. Navnet Lettingvollen har trolig sammenheng med tømmerarbeid ("å kjøre letting" kan bety å kjøre tømmer og lunne det opp, ref. dialektuttrykk fra Midtre Gauldal). Hyttfossen og Hyttsagen ligger like ved, og Lettingvollen var sannsynligvis oppsamlingssted for tømmer som ble brukt i driften av saga.



Foreslått antikvarisk klasse B og C



## 5.9 Eidstuvollen

Hensynssonen omfatter setervollen og innmarka avgrenset mot utmarka.

Her har det vært seterdrift siden 1700-tallet, og setra skal være nevnt som en "eldgammel" voll allerede i 1786. Det står to seterbuer på eiendommen. Den mot vest tilhører Husby, og ble satt opp i 1870 og restaurert i 1961. Bua tilhørte opprinnelig Eidstuvollen, men denne eiendommen er kjøpt opp av Husby. Seterbua nærmest veien tilhører Ner-Eidstu. Den er satt opp på 1920-tallet etter at den gamle bua brant i 1908. Bua har vært istandsatt i flere omganger, blant annet med nytt tak. Setringa på Eidstuvollen tok slutt i 1918/19. Fjøsset ble flyttet i 1947 og gjenbrukt som stall for tømmerkjørere. Selv om det er mange år siden setra var i drift, er innmarksområdene holdt i hevd og fortsatt godt synlige.



Foreslått antikvarisk klasse C



### 5.10 Øvre Tanem og Tanem sag og høvleri

Hensynssonen omfatter gårdstunet og området rundt sagbruket, avgrenset mot dyrka mark samt den sørligste delen av dyrkamarka. Kulturmiljøet er viktig for å sikre sammenhengen mellom gården og sagbruket, som er ett av få som fortsatt eksisterer i Klæbu.



### 5.11 Løkkaunet og Svean

Området strekker seg fra Løkkaunet kraftstasjon og et område nordover langs elva, inkludert to arbeiderboliger mellom kraftstasjonene, Svean kraftstasjon og arbeiderboligen nord for Svean.

Kulturmiljøet er viktig for å vise sammenhengen mellom de to eldste kraftstasjonene i Nidelvassdraget, samt arbeiderbebyggelsen som hørte til anleggene.



Foreslått antikvarisk klasse C



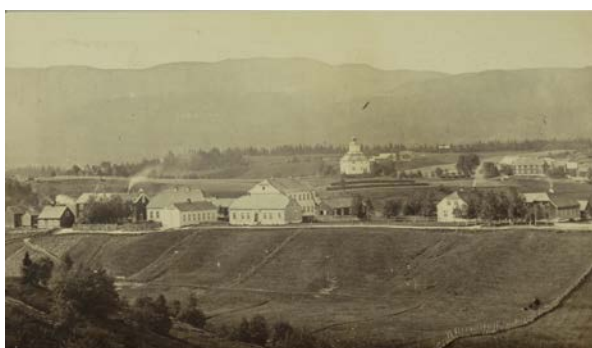
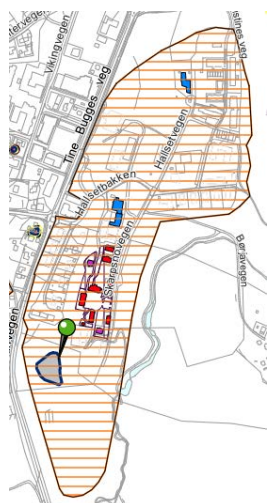
Foreslått antikvarisk klasse B

## 5.12 Hallsetheimen med Seminarplassen

Dette er et nasjonalt viktig kulturmiljø med en svært rik institusjonshistorie, fra opprettelsen av Klæbu seminar i 1839 til Hallsetheimen ble nedlagt i 1991.

På Seminarplassen flyttet Klæbu seminar (lærerskole) inn i nybygde lokaler i 1843. Der holdt de til fram til skolen ble flyttet til Levanger i 1892. Den Nordenfjeldske Blindeskole (Klæbu blindeskole) holdt så til i lokalene i 19 år, til de flyttet inn i nybygde Dalen blindeskole i Trondheim i 1912.

I 1917 ble Hallsetheimen (opprinnelig navn: Klæbu pleiehjem) etablert på Seminarplassen. Dette var en av landets første statlige institusjoner for utviklingshemmede. Området ble etter hvert utvidet langt utover den opprinnelige Seminarplassen. Hallsetheimens bygningsmasse omfattet på det meste mer enn 60 hus, alle innenfor hensynssonen.



Ukjent, NTNU/UBiT



E. Olsen, NTNU.





## 6 Ladehalvøya

Deler av Lade ligger i nærheten av en metrobusstrasé, men vi har likevel valgt å gi Ladehalvøya et eget kapittel fordi den er helt spesiell og har svært stor betydning i historisk sammenheng. Her er man tett på fjorden og med flere lystgårder på rekke og rad. Dette gjør landskapet spesielt sårbart.

*NB Hensynssonene på Ladehalvøya inneholder sammen med den tidligere etablerte Ringve hensynssone **“Herregårdslandskapet på Lade”**, et landskap som bl.a. Riksantikvaren har beskrevet som et historisk kulturmiljø av nasjonal betydning.*



*Kollelandskapet på Lade omkring 1870. Litografi J. M. Berg UBiT*



*Utsyn over kollelandskapet fra Grønnlia.*



## 6.1 Lystgårdslandskapet på Lade

I dette landskapet inngår alle tidligere hensynssoner kulturmiljø innenfor området, samt noe tilleggsarealer i randsonene.

Ladegårdene spilte en viktig rolle som maktsentrum i Norge, da ladejarlene regjerte her tidlig i vikingetid/tidlig middelalder. Lade fortsatte å være viktig også etter at jarlene mistet makta til kongen.

På 1600-tallet gjør den danske adelen sitt inntog i Trondheim for fullt, og fra midten av århundret opplever byen en innvandring av handelsfamilier. De kom fra nordlige deler av dagens Tyskland og de sørlige byene i Danmark. Dette preger byens kulturelle og næringsmessige utvikling de neste par hundre år. De trondhjemske trepaleene er sammen med lystgårdene blant de tydeligste symbolene på rikdommen blant deler av handelsborgerskapet på 17- og deler av 1800-tallet.

På 1700-tallet fikk disse lystgårdene sin egen, særpregede arkitektur, også i Trondheim. Hagen og parken fikk samtidig en

stadig viktigere funksjon, gjerne med små lysthus og store alleer mellom anleggene, som Grev von Schmettows allé på Rotvoll. Fremdeles utgjør lystgårdene noe av det mest storslåtte innen arkitektur og hagelandskap i Trondheim, gjerne omtalt som trearkitekturens gullalder.

Selv om lystgårdene omkranset hele byen, lå mange av de største og mest påkostede vest og øst for Midtbyen, mot Ila/Byåsen og på Lade. I dag er det på Lade at man best kan oppleve et sammenhengende lystgårdslandskap.

Fra Ladehammeren, Lade kirke og Lade gård i vest til Leangenbukta, Leangen gård og Rotvoll i øst ligger dette lystgårdslandskapet. Dette omfatter de omlag 200 år gamle lystgårdene og enkelte andre bevarte eldre gårdsanlegg på halvøya. Disse lystgårdene står i nært samspill med det dels ubebygde, grønne landskapet og noen bevarte veifar, der Lade Allé i dag utgjør et markant skille mellom de mer åpne grønne områdene og de sterkt fortettede områdene mot sør.

Kollene på Lade er en svært verdifull del av bybildet og landskapet, og opplevelsen av de grønne kollene og de historiske anleggene som Rognli, Ringve og Devle, og ikke minst av sammenhengen mellom disse, er viktig både i nærområdet og fra ståsteder langt unna. Den visuelle sammenhengen mellom disse anleggene og Lade kirke og Lade gård er vesentlig for å kunne lese og oppleve det historiske landskapet på Lade, et landskap som er av nasjonal betydning.

Fra kollene på Lade kan man fremdeles også oppleve sammenhengen mellom de historiske maktsentraene i Trondheim, mellom Lade og Midtbyen med Domkirka, og mellom Lade og Kristiansten festning, Gløshaugen og Sverresborg.

Kulturlandskapet på Lade strekker seg helt til fjorden, og særlig mot Østmarka og Østmarkjordet kan det åpne, grønne landskapet fremdeles oppleves. Også her er det viktige koller og kulturhistorisk viktig bebyggelse, der det fredete sykehusmiljøet på Østmarka er i en særstilling.

### **Leangen gård med hage og park**

Det best bevarte og mest intakte lystgårdsanlegget på Ladehalvøya (tidlig 1800-tall), fredet etter kulturminneloven. Bebyggelsen med hage og park, sammen med fjorden, danner her et helhetlig kulturlandskap miljø av svært høy verdi.



### **Østmarka og Østmarkajordet, inkl. fjordsonen m/Ringvebukta**

Dette er et særpreget og godt bevart psykiatrisk sykehus i grønt miljø ("asyl i villastil"), som er fredet. Jordet sønnenfor er et betydningsfullt oppsluttende element både for sykehusanlegget og for Ringve i sør. Som helhet utgjør dette området det kanskje mest betydningsfulle historiske kulturlandskapet i Trondheim; Ringvebukta med to særpregede bygninger som begge har høy kulturminneverdi er et ytterligere oppsluttende miljø som forsterker verdien.



### **Devle gård og park**

Devle er en arkitektonisk sjelden type lystgårdsanlegg (tidlig 1800-tall) med park. Våningshuset er bevart, uthus fløyene er gjenoppført til boligformål. Ett av anleggene i "perleraden" av lystgårder innenfor lystgårdslandskapet på Lade.



### **Ringve gård og park**

Praktfullt (delvis fredet) historisk gårdsanlegg med park, nasjonalt musikkhistorisk museum. I tillegg omfatter området en botanisk hage med arboret, som utgjør et svært betydningsfullt oppsluttende element for gårdsanlegget.



### **Ringve skole og Sjømenns aldershjem**

Ringve skole var et epokegjørende skoleanlegg (1960-tall) som er særlig godt integrert i knauslandskapet det er en del av. Det nyklassisistiske Sjømenns aldershjem (ark. Johan Osness 1927) og park i vest utgjør et positivt tilsluttende miljø.



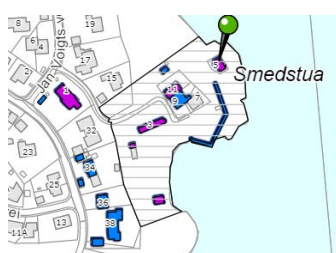
### **Villa Rognli**

Meget verdifull og godt bevart trefløyet dragestilsvilla (verneklasse A) i stor og svært velholdt hage på et høydedrag vest for Ringve. Både hus og hage er regulert til bevaring.



### **Lade kirke og Lade gård**

Den viktigste historiske lokaliteten utenfor byområdet, med middelalderkirka (1180-tall, automatisk fredet) og et av landsdelens mest storslagne gårdsanlegg (tidlig 1800-tall, fredet). Området omfatter en kirkegård og et mindre parkområde (med rester av gammel allé) som landskapsmessig ramme - dessuten med markant beliggenhet på et svakt, men tydelig høydedrag.



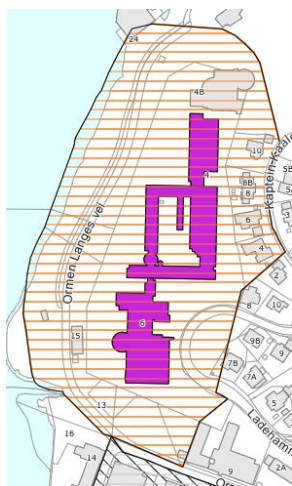
## 6.2 Smedstua - Lysholmsminde

Smedstua utgjør et pittoresk lite miljø med rester av landsted og industribebyggelse fra sent 17- og tidlig 1800-tall. Området er historisk betydningsfullt som tidligere industrimiljø. I dag har området stor opplevelsesverdi for besøkende langs Ladestien. Fiskerhytten og det svært sjeldne gartneriet (av typen ensidig veksthus) utgjør viktige brikker i dette landskapet.





### 6.3 Det maritime skolesenter - Ladejarlen



Sonen består av skoleanlegget på Ladejarlen som ble bygd mellom 1957 og 1964. Anlegget er tegnet av ekteparet Asbjørn og Ingrid Stein (som vant arkitektkonkurransen i 1953) og anses som deres hovedverk. Skolen ble åpnet av Kong Olav V i 1964 og besto av Navigasjonsskolen (sjømannsskolen), kokk- og stuertskolen, Maskinistskolen, Statens maskinistskole og Statens fiskarhøyskole.

Det maritime skolesenteret i Trondheim representerer en vesentlig del av moderniseringen av Norge etter krigen, dette var skoler med større eller mindre nasjonalt tilsnitt.

Ladejarlen er et formmessig svært sammensatt bygnings kompleks, for det aller meste med fasader i upusset rød tegl. Anlegget har svært gjennomført teglkarakter, med høy arkitektonisk kvalitet, også i detaljer og materialbruk, herunder innvendige trapper/rekkverk mm. Anlegget fremstår som lite endret.

Anlegget har en monumental beliggenhet nær toppen av Ladehammeren, svært godt tilpasset landskapet. Det ligger nærmest som et lokalt Topkapi med visuell kontroll over seilingsleden innover Trondheimsfjorden.





Fjellanger Widerøe/UBiT NTNU ( 60-tallet)

## 7 Landskapsrommet rundt Midtbyen mot øst



Et av byens viktigste landskapstrekk er høydedragene som omkranser Midtbyen, som domineres av småhusbebyggelse i et sammenhengende grøntdrag. De sentrale kulturminneverdiene er her strøkskarakter som på avstand ikke dominerer landskapsrommet.

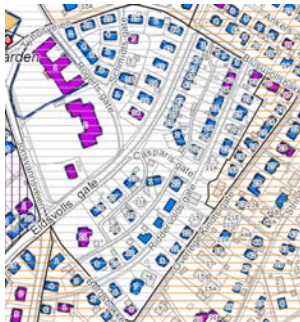
Landskapsrommet omfatter store deler av byen slik den vokste frem etter byutvidelsen i 1896. Med reguleringsplanen for *de østlige og sydlige Bydele med tilstøtende Byggebelte* (vedtatt 1914) la Sverre Pedersen med flere til rette for en videre bymessig utvikling, etter sterk inspirasjon fra hagebybevegelsen. Det grønne preget var rådende med villaer og flermannsboliger i hage og utgjør de sentrale kulturminneverdiene i dette området.

---



## 7.1 Lillegården

Hensynssonen omfatter et særdeles godt bevart gårdsanlegg med tilhørende park, fra 17- og tidlig 1800-tal. Området er regulert til bevaring og alle bygninger er i fredningsklasse (klasse A). Området utgjør en direkte landskapsmessig fortsettelse av Småbergan/Duedalen.



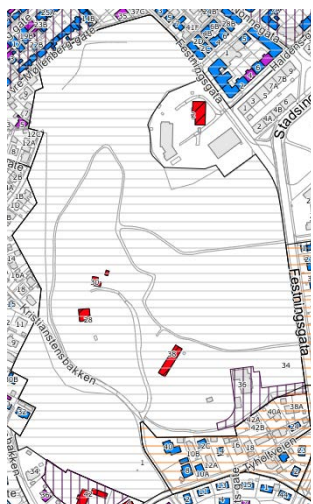
## 7.2 Lillegården hageby, Singsaker Skole og Singsaker studenthjem

Området omfatter boligbebyggelse i mur fra tidlig mellomkrigstid. Det er et svært homogent bygningsmiljø som er bolighistorisk og arkitektonisk betydningsfullt. Singsaker skole er et godt bevart eksempel på skoleutbyggingen i Trondheim på tidlig 1900-tall. Singsaker Studenthjem er en unik institusjon som har tilhold i en svær tyskbygd trebygning fra okkupasjonstiden.



### 7.3 Småbergan/Duedalen

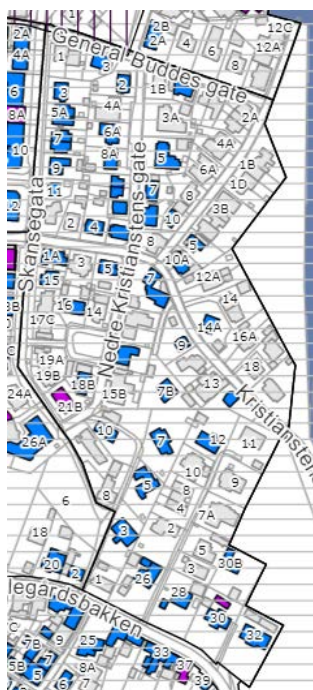
Hensynssonen omfatter et stort friområde omkring byens svært markante 1600-talls festningsanlegg, der de store ubebygde arealene utenfor selve festningsanlegget fra gammelt av er militært forterreng der det fremdeles finnes rester av utenverker som var del av festningsanlegget. Den dramatiske Duedalen har en særlig historisk betydning i egenskap av å være et gammelt rasområde (fra 1620-tallet), og er en viktig del av helheten.



### 7.4 Port Arthur

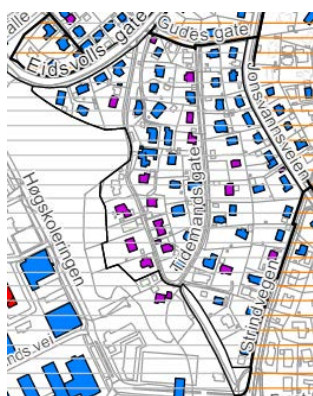
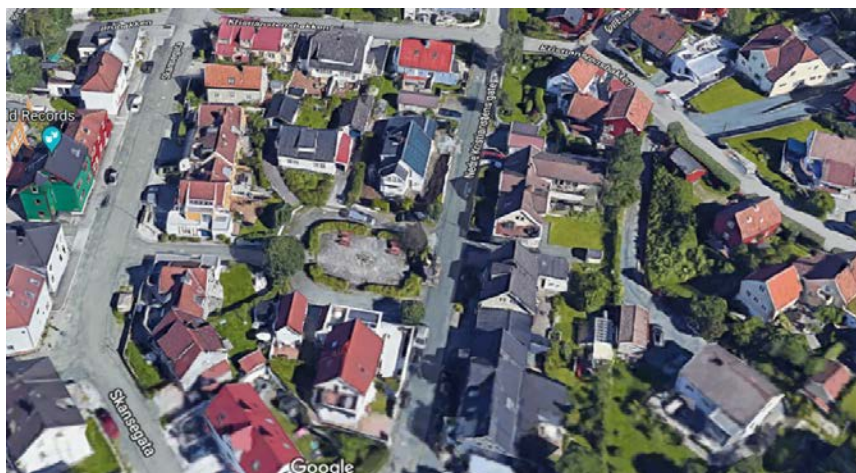
Port Arthur er et konsentrert miljø med murte bygårder i jugendstil, med flere godt bevarte enkeltbygninger. Området kneiser på toppen av Møllenberg og utgjør et sterkt eksponert bygningslandskap sett fra Midtbyen.





## 7.5 Kristianstensletten med "Pappenheim"

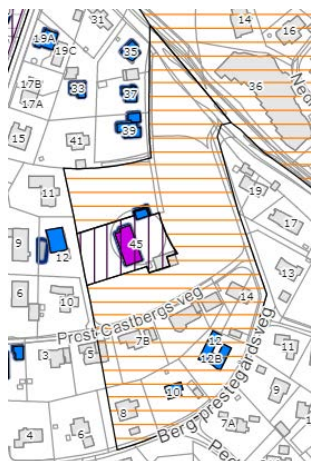
Hensynssonen omfatter et variert, men utpreget beskjeden trehusbebyggelse, hovedsakelig fra tidlig 1900-tall. "Pappenheim" er et område med småhus oppført som provisorier i bolignødens tid rett etter 1. verdenskrig, og utgjør det dominerende og mest markante innslaget i området.



## 7.6 "Knausen"-området

Godt bevart "penere" villaområde fra mellomkrigstiden, bevaringsregulert. I det alt vesentlige er det "før-funksjonalistiske" bygninger i denne sonen, bygd i to perioder, omkring 1915 og 1928. De første ble skilt ut fra Singsaker gård, de siste fra Berg prestegård, mange av villaene ble bygd av og for folk med tilknytning til NTH. De eldste villaene er bygd i mur, mens andre fase har mange toetasjes trevillaer i nyklassisistisk stil, fra rett før funksjonalismen. Hagebypreget, med for Trondheims del store villaer i store grønne hager er vesentlig å ivareta.





## 7.7 Berg prestegård

### Utvidelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø

Berg er en svært gammel prestegård i gamle Strinda sogn, med historie tilbake til tidlig middelalder, da gården tilhørte Elgeseter kloster. Senere var Berg også dekanens hovedgård. Bebyggelsen gikk tapt i brann i 1718, og biskop Gunnerus oppførte nye bygninger i 1758. Biskopen var svært interessert i botanikk og anla en rikholdig hage. Bebyggelsen ble fornyet i 1850-årene. Den bevaringsregulerte prestegården ligger fremdeles åpent og omgitt av en grønn ramme, med mellomkrigstids villaer i funksjonalistisk stil utenfor eiendommen.



## 7.9 Trondhjems Kooperative Boligselskaps område

Bygningene som utgjør hoveddelen av området, ble bygd av Trondhjems Kooperative Bolig- og Byggeselskap (TKB) fra 1922 og utover mot 1928. Området ble under stadsarkitekt Sverre Pedersen regulert til boligområde i 1919. Arkitekten for boligselskapet var den da nyutdannede Trygve Olavsson Klingenberg, som var utdannet ved NTH. Kooperativet ble opprettet i 1921, og opererte i starten selv som entreprenører, innkjøpslag og produsenter av bygningsdeler.

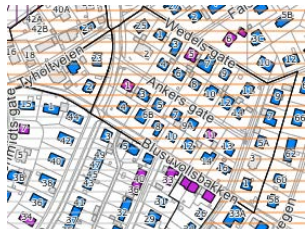
Dette er byens første område med firemannsboliger, bygd i regi av et bolig-kooperativt selskap på 1920-tallet. Området er bygd ut etter hagebyprinsippet, med rause hager og enkle klassisistiske hus med saltak og med inspirasjon fra trøndersk boligbyggeskikk. . Det er flere godt bevarte bygninger, og området fremstår som godt bevart som samlet miljø. Byantikvaren har laget et eget hensynssoneark for området.



### 7.10 Øvre Rosenberg

Helhetlig utbygd område med i hovedsak firemannsboliger i både nyklassisistisk og funksjonalistisk stil. Området ligger fra Festningsgata i vest, hvor det ligger en gruppe med firemannsboliger reist av Byggeselskapet av 1917, opprettet av Trondhjems mekaniske verksted for arbeidere og funksjonærer (ark. Morten Anker Bachke). Området er utbygd etter hagebyprinsippet, med rause hager. Det er flere godt bevarte bygninger, og området fremstår som godt bevart som samlet miljø.





### 7.11 Ankersgate mm

Ankers gate og gatene omkring utgjør et helhetlig og godt bevart villamiljø i jugendstil, fra perioden omkring 1910-1915. Området ble utbygd etter en hagebyplan og består av relativt store villaer, de fleste tegnet av fremtredende arkitekter. Miljøkvalitetene er sterkt knyttet til hager og grøntpreg, med hus i hage og flere store trær. Dette er kvaliteter det er viktig å ivareta.



### 7.12 Førkrigsbebyggelse mellom Berg og Bakkaunet

Stort og helhetlig utbygd småhusområde, bygd ut etter Sverre Pedersens plan for søndre og østre bydeler i 1912. Bebyggelsen ligger i et vesentlig landskapsrom mot øst sett fra Midtbyen, der det meste av bebyggelsen ble reist fra omlag 1910 til før 2. verdenskrig. Her ligger småhusbebyggelse, både villaer, to- og firemannsboliger, det meste i førfunksjonalistisk stil, der eiendommene er parsellert ut etter hagebyprinsippet, med dels store og rause hager, der det også er mange eldre og store trær. Taklandskapet er en vesentlig del av miljøkvaliteten, med mange skifertak, som bidrar til å danne en flott ramme omkring Midtbyen.





## 8 Landskapsrommet rundt Midtbyen mot vest

Et av byens viktigste landskapstrekk er høydedragene som omkranser Midtbyen, som domineres av småhusbebyggelse i et sammenhengende grøntdrag. De sentrale kulturminneverdiene er her strøkskarakter som på avstand ikke dominerer landskapsrommet.

Landskapsrommet omfatter store deler av byen slik den vokste frem etter byutvidelsen i 1896. Med reguleringsplanen for *de østlige og sydlige Bydele med tilstøtende Byggebelte* (vedtatt 1914) la Sverre Pedersen med flere til rette for en videre bymessig utvikling, etter sterk inspirasjon fra hagebybevegelsen. Det grønne preget var rådende med villaer og flermannsboliger i hage og utgjør de sentrale kulturminneverdiene i dette området.



### 8.1 Blyberget og Theisendammen

inkl. gårdsanlegget Nøysomhet "Wullumsgården"

Blyberget utgjør en markant landskapsformasjon med dels svært gamle og nyere historiske elementer. Theisendammen er en

representant for de oppdemmede vannene i Ilvassdraget, som dannet grunnlag for tidlig industri. Wullumsgården er et ytterst særpreget og svært godt bevart tidlig 1800-talls gårdsanlegg som fremdeles i vesentlig grad ligger i sin historiske og åpne ramme. Blyberget har med sin strategiske beliggenhet den klart mest markante "innfallsporten" til Bymarka, og området er viktig som oppsluttende miljø for Sverresborgområdet østenfor.



## 8.2 Sverresborg folkemuseum og Dyrborgskogen

Sverresborg er den mest markante landskapsformasjonen i Trondheim, også historisk sett, med Kong Sverres borg Zion. Dette har vært Folkemuseets område siden 1909, der Dyrborgskogen ligger som et oppsluttende skoglandskap for museet. Også Dyrborgjordet er et oppsluttende landskapsmiljø for museet, i tillegg til å være et svært attraktivt friområde. På museet ligger mange bygninger med høy antikvarisk og kulturhistorisk verdi, både fra Trondheim og Trøndelag forøvrig, herunder en avdeling for samiske kulturminner.



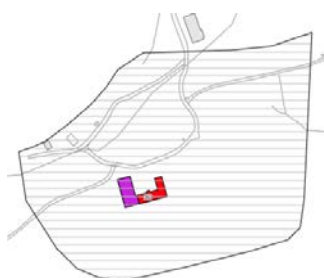
## 8.3 Ellefsens vei

Dette villaområdet ble hovedsakelig bygd ut på 1960-tallet og inneholder en unik samling av noen av Trondheims arkitektonisk beste boliger fra etterkrigstiden. En vesentlig kvalitet er også hagene, som ligger i det kupert landskapet.



## 8.4 Møllebakken

Hensynssonen omfatter et mangfoldig bygningsmiljø, som ligger i landskapsrommet omkring Midtbyen. Særlig Møllebakken har miljøkvaliteter i så vel øvre som midtre og nedre del.



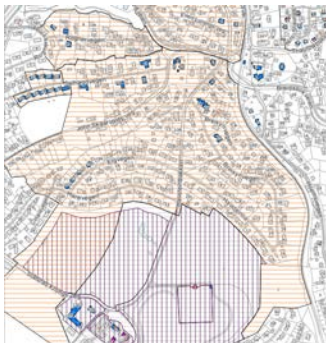
## 8.5 Sommerseter

Sommerseter er et historisk viktig gårdsanlegg i Bymarka, som kan ha vært ryddet allerede i førkristen tid, men som ble ryddet på nytt omkring 1720. Hovedhuset kan være sent 1700-talls, og anneksbygningen enda eldre. Den nærmeste jordveien og åkeren

omkring, som i dag er golfbane, er viktig å bevare som en åpen og grønn ramme rundt tunet.



## 8.6 Havsteinlia



Havsteinlia utgjør et svært viktig landskapsrom sett fra Midtbyen, med store kvaliteter på de ulike bygningsmiljøene. Det ligger et stort villaområde i terreng som skråner mot nord og øst, der de gjennomført lave bygningshøydene er viktige kvaliteter. Området er oppsluttende i forhold til Havstein gård og i særdeleshet Havstein kirke i landskapet. De lave bygningshøydene sikrer at kirken og de åpne grønne områdene som omgir den (kirkegård m.m.) forblir visuelt fritt eksponert, også når det gjelder fjernvirkningen. Et rekkehusområde i tegl, i Breisynvegen 2-6, tegnet av ark. H.P. Madsø, har høy arkitektonisk kvalitet (med preg av amerikansk modern style), og er godt bevart i opprinnelig skikkelse. Likeledes finnes det mange enkeltstående og godt formede villaer fra 1960-1980-tallet.





## 8.7 Havstein gård og Havstein kirke

Hensynssonen omfatter i tillegg til kirka et sent 1700-talls gårdsanlegg, som opprinnelig var en av lystgårdene sør for byen. Eiendommen står i en karakterfull landskapsituasjon, der hovedbygningen ligger i sterkt skrånende terreng med fullt eksponert kjelleretasje på nedsiden. Det er flere eldre uthusbygninger i behold i tillegg til våningshuset. Deler av den historiske parken er bevart, som starten på alleen som gikk til Munkvold. Havstein er et av de fremste anleggene i sin type som i dag er bevart på Byåsen. Havstein kirke i nygotisk stil (ark. H. E. Schirmer) har en sjeldent markant plassering i landskapet, beliggende foran kirkegårdene, herunder krigskirkegården som ble opprettet under 2. verdenskrig.



## 8.8 Marienlyst

Marienlyst er et karakteristisk boligområde, bygd for ansatte ved jernbanen i årene etter 1914. Hensynssonen omfatter et 30-talls bolighus i gatene Stavnemovegen, Garmannsveg, Marienlystvegen, Nils Stavnes veg og nedre del av Thaulowbakken. Området domineres av horisontaldelte tomannsboliger med villapreg, oppført på relativt små tomter. Noen få bygninger er revet og erstattet av nye, men det opprinnelige helhetspreget er i god behold. Områdets karakter er tydelig og helhetlig; 2 etasjer bebyggelse med bratte saltak og en mindre sidefløy med saltaks-ark på bygningens langside, enten i form av veranda eller innebygget som glassveranda. Husene har elementer av både sveitserstil og jugendstil. De senere år er også flere av verandaene bygget om og fått et mer lukket uttrykk med panel og vinduer. Volumene er stramme og til dels symmetriske. Byantikvaren har laget et eget hensynsoneark for området.



## 9 Klett

I forbindelse med utarbeidelse av kommunedelplan for Klett i 2019 gjennomførte Byantikvaren en registrering av viktige kulturmiljøer og landskap i dette området.

Innenfor planområdet har det i forrige KPA vært en hensynssone kulturmiljø omkring kirka. Dette landskapsrommet er særlig viktig, og det trenger tilstrekkelig plass omkring seg. Området har også flere enkeltbygninger og gårdstun med antikvarisk interesse, der mange bygninger har høy alder og gårdstunet er godt ivaretatt.

Ved Røddevegen ligger Ridehallen fra andre verdenskrig, et viktig krigsminne.

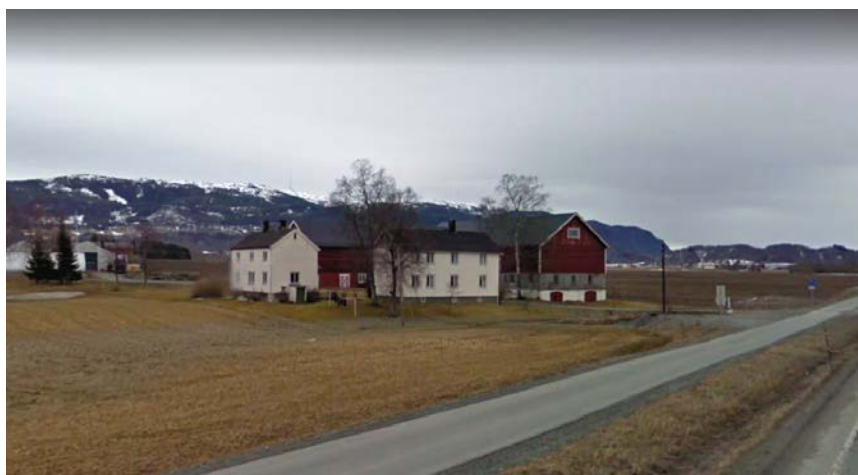


Kart som viser foreslåtte og eksisterende hensynssoner kulturmiljø



### 9.1 Tunet på Ekra

Ekra er et tradisjonelt og typisk trøndersk firkanttun som omfatter våningshus fra ca 1850 og 1900, samt en vinkellåve oppført i 1925-28. Tunet ligger fritt og åpent til, i sin opprinnelige situasjon.



### 9.2 Tunet på Stav søndre / Sørnypøien

Stav søndre er et tradisjonelt og typisk trøndersk firkanttun som omfatter låve, stabbur og våningshus oppført i 1912. I forbindelse med utbyggingen av E6 ble deler av gårdstunet flyttet lengre vestover. Der er nytt våningshus og låve satt opp, og de gamle revet. Tunet har beholdt samme form.





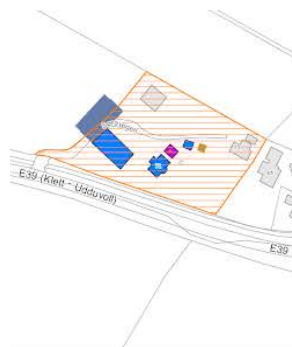


### 9.3 Tunet på Stav øvre

Stav øvre er et typisk trøndersk gårdstun som omfatter en låve oppført i 1893/1946 og en kårstue fra 1919

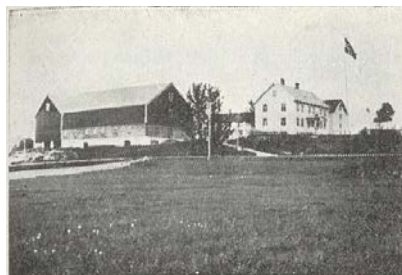


Foto Google maps.



### 9.4 Tunet på midtre Stav

Midtre Stav er et relativt stort trøndersk gårdsanlegg, der hovedbygningen er oppført i 1830-årene, med stabbur fra 1700-tallet.



Bilde fra Norges bebyggelse.



### 9.5 Tunet på Heimstad

Gården Heimstad er et typisk trøndersk gårdstun, med hovedbygning fra omlag 1850 og uthusbygninger fra mellomkrigstida.



Bilde fra Norges bebyggelse.

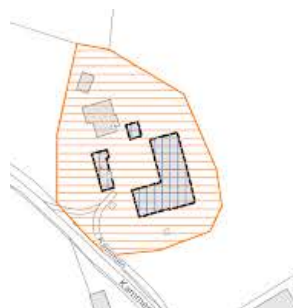


### 9.6 Tunet på Esp nordre

Esp nordre er et typisk trøndersk gårdstun som omfatter våningshus oppført i 1924 og låve oppført i 1930.



Foto google street view



### 9.7 Tunet på Esp søndre

Esp søndre er et typisk trøndersk gårdstun som omfatter et våningshus, der eldste del er oppført i 1800, stabbur oppført i 1900 og vinkellåve oppført i 1912/1939.



Foto google street view

## 9.8 Tunet på Klæt

Gården Klæt er et mellomstort trøndersk gårdstun, med hovedbygning fra omkring 1860 og stort fjøs fra mellomkrigstida. Utenfor tunet ligger flere andre eldre driftsbygninger.



Bilde fra Norges bebyggelse.

---

## 9.9 Ridehallen

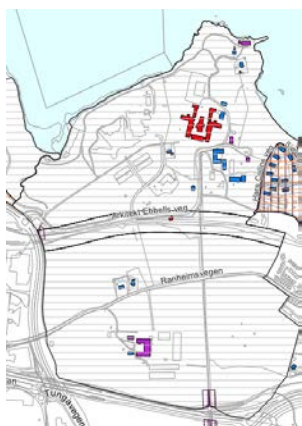
Sammen med anlegget på Leinstrand og bygningen vis a vis på nordsiden av E6, utgjør ridehallen på Klett viktige og lesbare rester etter den aktivitet som tyskerne bedrev her under annen verdenskrig, og en påminnelse om okkupasjonsmaktens ambisiøse planer for å etablere en ny by nettopp her.

Innvendig har hallen en imponerende takkonstruksjon, utvendig er den et landemerke som tiltrekker oppmerksomhet og vekker nysgjerrighet. Samtidig glir den store rødmalte trebygningen inn i landskapet, noe som også var en tilsiktet virkning fra okkupasjonsmakten som byggherre.



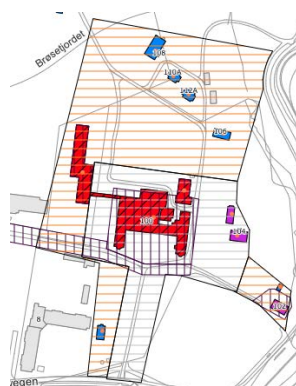
## 10 Andre områder

Her er medtatt områder vedtatt i kommuneplanen fra 2013 og som ligger mer spredt rundt i kommunen. De er derfor ikke lagt inn i de stedsspesifikke kapitlene, men utgjør i stor grad tydelige og selvstendige kulturmiljø.



### 10.1 Rotvoll Øvre og Nedre, Rotvoll asyl

Dette kulturmiljøet hører til i forlengelsen av lystgårdslandskapet på Ladehalvøya. Miljøet omfatter to av de gamle storgårdene/lystgårdene øst for byen, begge med delvis vel bevarte gårdsanlegg. Her ligger også et intakt og godt bevart sykehusanlegg for sinnslidende fra 1870-tallet. Summen av gjenstående jordbruksarealer rundt gårdene, inkl. to gamle alleer (inkl. Schmettows allé), fjordsonen og skogbevokste knauser utgjør (tross innreguleringen av Statoils forskningscenter, og konverteringen av Rotvoll Nedre nye formål.) et enestående kulturlandskap i nærområdet til en større by, med svært høyt krav på bevaring som åpent landskap, ikke bare av kulturhistoriske grunner men også som potensial for rekreasjon og friluftsliv m.m.



### 10.2 Brøset (Reitgjerdet)

#### Utvidelse av eksisterende hensynssone kulturmiljø

Gammelt asylanlegg for sinnslidende som opprinnelig ble reist som leprahospital. Anlegget er viktig som helsehistorisk monument og enestående i norsk helsehistorie. Flere av bygningene er fredet etter kulturminneloven. Som oppsluttende miljø er det tilhørende parkområdet svært viktig.



### 10.3 Granåsen gård

Landskapsmessig ytterst markant beliggende gammelt gårdsanlegg (med delvis fredet interiør), visuelt godt eksponert fra lang avstand. Sammen med åkerarealene i skråningene foran gården et viktig minne om den tidligere gårds karakteren.

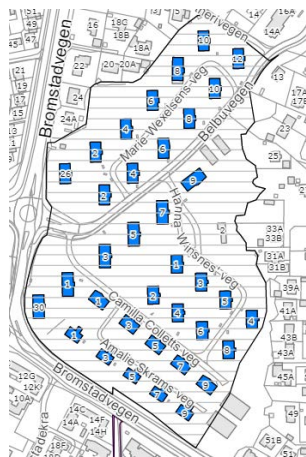


### 10.4 Persaunet leir

Tyskbygd forlegningsleir fra 2. verdenskrig, bygd for soldatene som hørte til marineverftet i Nyhavna. I dag er området i all hovedsak konvertert til boligbruk; de fleste enkeltbygningene er fredet. Opprinnelig miljøkarakter er i svært god behold, med store og rause grønndrag og flere gamle og store trær. Hele området er regulert til bevaring.

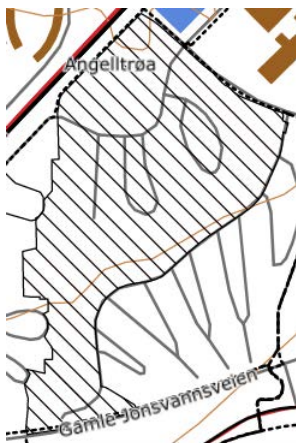


Fjellanger Widere/NTNU



### 10.5 Strindheim hageby

Hagebyen er et av etterkrigstidens aller første samlede boligutbyggingsområder (TOBB). Området består av godt bevarte to- og firemannsboliger, med den opprinnelige hagebykarakteren i god behold på arealene rundt og mellom husene.



### 10.6 Angelltrøa

En av etterkrigstidens største samlede boligutbygginger, påbegynt rundt midten av 1960-tallet. Den opprinnelige bygnings- og strøkskarakteren er forholdsvis godt bevart. Området eksemplifiserer den storstilte boligutbyggingen som ble vanlig i årene som fulgte. Området omfatter også den gamle Angelltrøa gård. Hensynssone kulturmiljø er noe mer begrenset enn tidligere.



NTNU/UBIT



## 10.7 Kjedehusene på Frydenberg

Sonen omfatter tjuetalls ensartede kjedehus, tegnet av arkitekt Jarle Øyasæter og bygd ut fra 1962. Situasjonsplanen er av høy kvalitet, der utendørs fellesfunksjoner er tillagt avgjørende betydning, gitt god plass og en helhetlig utforming.

Bemerkelsesverdig er bl.a. den ensartete mørk brune fargesettingen og de gjennomført knappe eksteriørdetaljene, herunder takutstikket. Dette er et svært godt bevart eksempel på boligbygging i Trondheim de første par tiårene etter krigen.





## 10.8 Risvollan

Risvollan var en stor og arkitektonisk epokegjørende rekkehusutbygging fra årene omkring 1970, som inkluderer et av byens første moderne høyhus.

I sin tid var dette Norges største borettslag, bestående av 1118 leiligheter innenfor 8 delområder. Grunnlagt 1971. Bebyggelsen ble prosjektert av arkitektene Brantenberg, Brantenberg og Hiorthøy etter en arkitektkonkurranse i 1967.

Den modulbasert bebyggelse i 2-3 etasjer har ytterst knapp detaljering ut- og innvendig. Bygningsmassen er brutt opp i mange mindre tun, der bygningens forhold til det småkuperte landskapet kan oppleves å være inspirert av eldre italiensk bybebyggelse. Det fargemessig ytterst homogene gatebildet der eternittbaserte gråtoner dominerte er i senere år myket opp ved at bygningene er platekledd og malt i ulike varme fargetoner.



Foto:

[https://www.strindahistorielag.no/wiki/index.php/Risvollan\\_Senter](https://www.strindahistorielag.no/wiki/index.php/Risvollan_Senter)



## 10.9 Christian Eggens veg

Sonen omfatter et ytterst homogent og svært tett, lite rekkehusområde fra 1960-tallet med lave enetasjes kjellerløse hus. Bygningene er svært lite endret i eksteriør, i det som er et arkitektonisk sett unikt boligmiljø i Trondheim.





### 10.10 Kolstad, Saupstad, Huseby og Flatåsen

Kolstad/Saupstad (ofte kalt "Den hvite By") og Huseby/Flatåsen er den største samlede boligutbyggingen i Trondheim, som startet på slutten av 1960-tallet. Det opprinnelige markante helhetspreget, som var gjennomført over et svært stort område, med flere separate byggetrinn, er for en stor del fremdeles i god behold. Området er epokegjørende ved sin løsning av trafikken, som ble holdt helt utenfor de store, parkmessig behandlede tunene.



### 10.11 Kattem

Kattem er et stort, homogent boligområde bygd i 2. halvdel av 1970-årene for Boligbyggelaget TOBB, i samarbeid med Ungdommen Egen Heim A/L (UEH). Arkitekt var Knut-Henrik Andersen. Området består av tre- og fireetasjes blokkbebyggelse og noe toetasjes rekkehusbebyggelse. Kattem var skjellsettende i Trondheim for måten biltrafikk og -parkering fullstendig ble skilt fra boligens utearealer. God fotgjengeradkomst m.m. er oppnådd ved at så å si all bilparkering er lagt under bakken. Det er fleksible leilighetsplaner, det er fasader i tegl og tre, preget av enkle vegg- og vindusfelte, der horisontale linjeføringer dominerer. Eksteriøret er fritt for all "påklisset dekor".



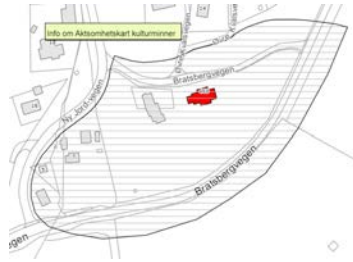
Foto fra Google



## 10.12 Torgardsletta

Sonen omfatter de gjenværende delene av et jordbruksmiljø med flere til dels eldre gårdsanlegg beliggende på "landskapsbrinken", som i dag følges av veien til Klæbu. Dette er rester av et meget prominent kulturlandskap med røtter helt tilbake til folkevandringstiden og antakelig også før det. Sonen er i dag det eneste samlede miljøet der det ennå kan være mulig å beholde et tradisjonelt kulturlandskap på Torgardsletta.





### 10.13 Bratsberg kirke og kirkested

Sonen omfatter 1850-talls kirka (etter Linstows typetegninger) som markerer det gamle sentrum i Bratsberg. Kirke, kirkegård og kirkebakke utgjør til sammen et markant og viktig kulturmiljø, som fremdeles troner i dalsiden, langs Bratsbergvegen.



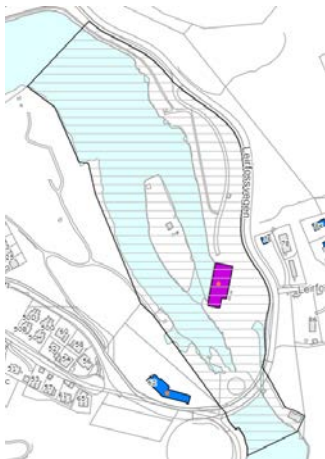
### 10.14 Øvre Jervan

Sonen omfatter to gamle gårder (Øvre Jervan) med overveiende gammel bebyggelse, som utgjør viktige minner om gårdsbebyggelsen ved Jonsvannet. Blant de fremste eksemplene på jordbrukskulturen som tidligere preget områdene rundt vannet i langt større grad enn i dag.



### 10.15 Øvre Leirfoss kraftstasjon

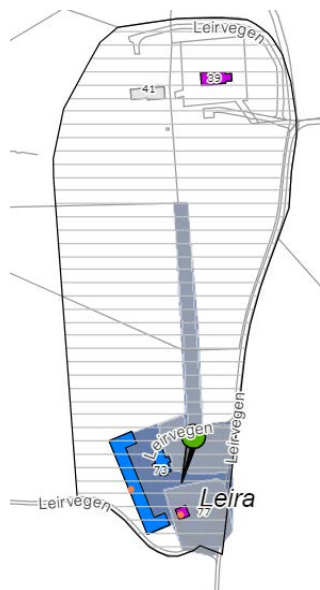
Sammen med Nedre leirfoss er dette godt bevarte kraftanlegg fra elektrisitetens "barndom" i Trondheim (tidlig 1900). Anleggene har vesentlige historiske kvaliteter i behold, både tekniske og arkitektoniske, og begge med relasjon til tilliggende friområder. Øvre L. den eldste, Nedre den arkitektonisk mest spektakulære. Begge er viktige som historiske elementer i nært samspill med fossene.



### 10.16 Nedre Leirfoss kraftstasjon

Sammen med Øvre leirfoss er dette godt bevarte kraftanlegg fra elektrisitetens "barndom" i Trondheim (tidlig 1900). Anleggene har vesentlige historiske kvaliteter i behold, både tekniske og arkitektoniske, begge med relasjon til tilliggende friområder. Øvre L. den eldste, Nedre den arkitektonisk mest spektakulære. Begge er viktige som historiske elementer i nært samspill med fossene.





## 10.17 Leren gods og kapell

Fra langt tilbake i tid var Leren gods det største gårdsbruket i områdene sør for byen. Det opprinnelige storgårdsanlegget er i dag noe redusert (bl.a. etter brann før krigen), men like fullt er dette et mektig anlegg den dag i dag. Beliggenheten, på et høybrekk i terrenget, der alleen løper langs høybrekket, har god visuell eksponering i landskapet, særlig sett fra Bratsbergveien. Kapellet har i dag fått befestet sin posisjon i miljøet, som element i nyanlagt kirkegård.



## 10.18 Kystad vestre

Den største og viktigste 1800-talls lystgården i områdene vest for byen. Sammen med parken nedenfor (opprinnelig anlagt som planteskole for byens trær) og den store landskapshagen ovenfor det storslagne våningshuset, er dette et helt spesielt kulturmiljø. Området har også betydning som rekreasjonsareal i bydelen.



## 10.19 Byneset kirke og kirkegård



Meget fin middelalderkirke (1180-tallet) med kirkegård og noe tilliggende eldre bebyggelse. Sammen med bygdeborgformasjonen Høgsteinen i vest og strandstedet Steinshylla ved sjøen i sydøst utgjør dette et unikt kultur- og kulturminnemiljø. I gammel tid var dette sentrum på Byneset.



## 10.20 "Apoteket"

Gammelt, godt bevart gårdsanlegg helt nede i sjøkanten, i tilknytning til naturvernområde, ganske så avsondret fra omverdenen. Fra 1600-tallet var dette urtegård for Løveapoteket i Trondheim.





## 10.21 Leinstrand kirke og kirkegård

Sonen omfatter Leinstrand kirke og kirkegård. Kirka fra 1600-tallet, selv om den er ombygd, er i seg selv et viktig historisk monument, og som kirkegård og kirkested det viktigste kulturminnet og miljøet i gamle Leinstrand.



## 10.22 Lavollen

Velbevart tidlig markaanlegg fra første del av 1800-tallet, der flere bygninger har høy antikvarisk verdi. Tunet og den nærmeste jordveien er viktige å bevare som del av et samlet miljø.



### 10.23 Nils Ryjords veg og Øvre Sverresborg



Arkitektonisk kvalitetsfylt bygningsmiljø med arkitekttegnede eneboliger fra 1960- og -70-tallet, deriblant kjedede eneboliger i upusset tegl og med flate tak. Flere boliger er prosjektert av arkitektene Brantenberg, Brantenberg og Hjorthøy i 1964. Flere frittliggende eneboliger har mørk trekledning og dette er en viktig del av strøkskarakteren.



Foto Google street view

---

### 10.24 Munkholmen



Befestet holme (med bygninger fra 16- til 1800-tallet), også med rester av middelaldersk klosteranlegg. Munkholmen har en spesiell relasjon til Cicignons byplan som visuelt akse-endepunkt for Munkegata. Bebyggelsen er i sin helhet fredet, og holmen er et betydningsfullt kulturmiljø også på nasjonalt nivå.







## 10.25 Persaunet hageby

Persaunet hageby er sammen med Strindheim hageby et av etterkrigstidens første samlede bolitbyggingsområder, bygd i regi av TOBB. Arkitekten bak var Tycho Castberg. Byggestart var allerede i 1946, og alle leilighetene var innflyttet våren 1949. Området består av firemannsboliger, med den opprinnelige hagebykarakteren i god behold på arealene rundt og mellom husene.



Foto fra Persaunet hageby borettslag sin hjemmeside og fra wikistrinda



## 10.26 Hytter ved Estenstadmarka

Et lite hytteområde beliggende ved inngangen til Estenstadmarka, bestående av to eiendommer. Den ene av disse ble reist som bolig i 1919, mens den andre er oppført som hytte omtrent på samme tid (mellomkrigstiden). Begge har et særegent og flott arkitektonisk uttrykk og utgjør samlet sett et fint lite miljø, som vitner om mellomkrigstidens nøkterne bebyggelse i markaområdene.



## 10.27 Charlottenlund bunker



Bunkeren Empfangsanlage Nordblitz ble oppført under 2. verdenskrig som kommandoplass for Den tyske marines anlegg i Trondheim. Sammen med Dora-anlegget og forlegningsleiren på Persaunet, utgjør bunkeren på Charlottenlund ett av de mest unike og best bevarte tyskbygde militæranlegg i Norge. Den fredete bunkeren er svært lite endret i eksteriør og interiør.

Bunkeren ligger på et høydedrag, og det var opprinnelig svært god utsikt mot fjorden. Området er i dag en del endret, særlig mot øst og nord, med skolebygg og idrettsanlegg. Hensynssonen skal sikre bunkerenes åpne plassering og virkning i landskapet.

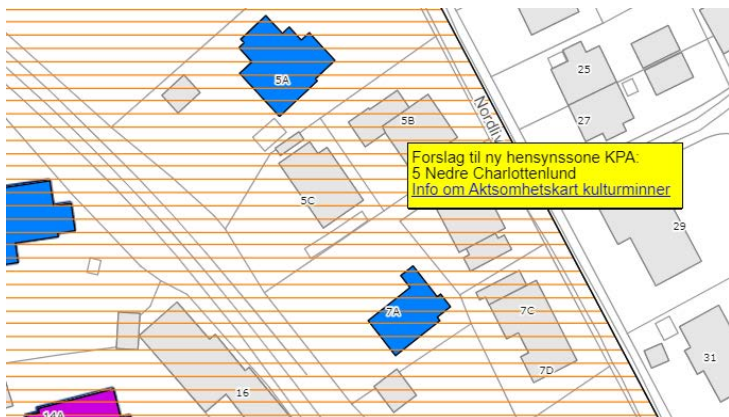


Bunkeren slik den lå åpent til i 1947. Kilde: norgebilder.no

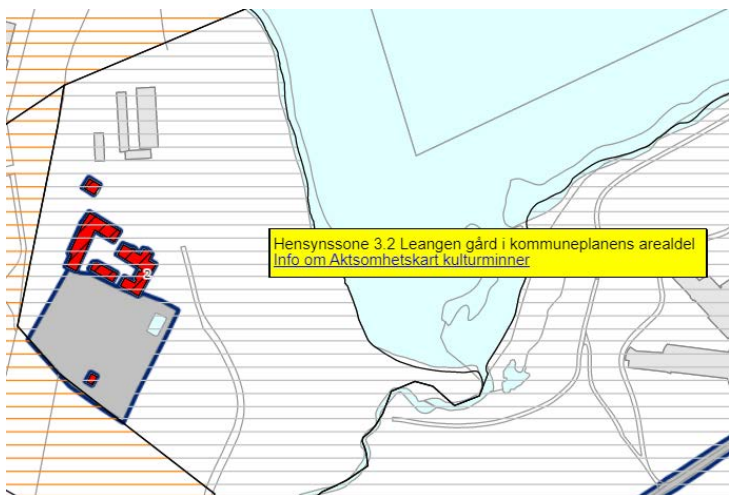
## 11 Diverse info om kartet

På kulturminnekartet vises eksisterende hensynssoner kulturmiljø med grå liggende skravur.

Forslag til utvidelse av eksisterende soner eller nye hensynssoner er vist med oransje liggende skravur. Ved å holde cursor over kartet ser man tydelig at dette er forslag.



Kart og tegnforklaring ved forslag nye hensynssoner



Kart og tegnforklaring eksisterende hensynssoner

Kartet viser forslag til ABC på samme måte som de ABC som ligger i kartet fra før. Ved å føre cursor over bygningen ser man om det er nytt forslag eller om bygningen har antikvarisk klasse fra før.





TRONDHEIM KOMMUNE

# Høringsforslag januar 2023

